

5294
BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

SERIA DE BIO-BIBLIOGRAFII

7

DIMITRIE BRANDZA

(1846—1895)

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

★ 4 4 0 0 0 4 0 9 8 ★

Biblioteca UMFST

A2C34

368/10.8

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE
SERIA DE BIO-BIBLIOGRAFI

7

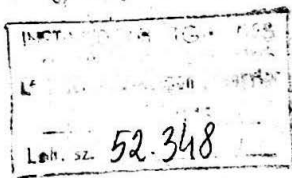
DIMITRIE BRANDZA

(1846—1895)

24 MAY 2004

6375

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE
1956

Studiul introductiv
de
CONF. DR. TRAIAN I. ȘTEFUREAC
Bibliografia
întocmită în Secția de Bibliografie
a Bibliotecii Academiei R.P.R.

DR. DIMITRIE BRANDZA
22 octombrie 1846—3 august 1895

**DATE CRONOLOGICE
CU PRIVIRE LA VIAȚA ȘI ACTIVITATEA
DR. DIMITRIE BRANDZA**

1846. Născut la 10/22 octombrie în satul Bivol (jud. Dorohoi). Primele instrucțiuni le primește în casa părintească de la emigrantul polonez Vladimir Hausky.
1856. După ce studiază o jumătate de an cu prof. Alboteanu, este înscris la Academia Mihăileană din Iași.
1863. Urmează cursurile Universității din Iași, unde are ca profesor pe Gr. Cobălcescu.
1864. Este trimis de tatăl său la Paris. Acolo se înscrie la Facultatea de medicină și la Facultatea de științe naturale, unde are ca profesori pe naturalistul H. Baillon și pe geologul Stanislas Meunier.
1866. noiembrie. Licențiat în științe naturale.
1867. Se întoarce în țară și, în urma unui concurs, este numit profesor de botanică și zoologie la Facultatea de științe din Iași (3 octombrie).
- 1867—1869. Face câteva comunicări la « Société Linnéenne de Paris ».
1868. Își ia concediu și pleacă din nou la Paris pentru a-și termina studiile medicale.
1869. Doctor în medicină la Paris. I se conferă și titlul de laureat al Facultății de medicină cu medalia de bronz, pentru valoarea tezei sale asupra « Gentianaceelor ». Se reîntoarce definitiv în țară unde, în afară de activitatea sa ca profesor universitar, începe să practice medicina, ocupînd funcția de medic secundar la Spitalul Sf. Spiridon din Iași (secțiunea chirurgicală a dr. Russ).
1870. Medic de cuartal, medic și profesor de igienă la Seminarul Socola, profesor de științe naturale la « Liceul național » din Iași și custode al muzeului Societății de medici și naturaliști din Iași.

1874. Transferat la București, este numit profesor la catedra de botanică și zoologie de la Facultatea de științe din București și director al Grădinii botanice, pe care o mută de la Cotroceni pe bulevardul Academiei în fața Universității.
- 1874—1875. Întreprinde excursii în județele Iași, Bacău, Tutova, Ilfov, Argeș și Muscel, unde recoltează 650 de specii, pe care le publică în 1876 în *Bul. Soc. române de geografie* sub numele de *Fragmente din Flora României*.
1876. Membru al Societății geografice române.
1879. La 30 iunie este ales membru ordinar (activ) al Academiei Române.
1880. La 11 aprilie își rostește discursul de recepție la Academie.
— În ședința din 12 aprilie, lucrarea sa *Prodromul Florei Române* este distinsă de Academia Română cu premiul Gh. Lazăr.
- 1881—1882. Face două explorări în Dobrogea, unde recoltează 700 de specii de plante.
1882. În urma separării catedrei de istorie naturală în catedră de zoologie și catedra de botanică, D. Brandza rămâne numai profesor de botanică.
— Înființează o secțiune de botanică pe lângă Muzeul de istorie naturală din București, la Universitate, unde încep pentru prima oară lucrările practice de microscopie și lupă ale studenților universitari.
1884. Prezintă pentru prima oară plantele: *Centaurea Jankae* Brandza și *Silene pontica* Brandza.
— 24 martie. Colecțiile sale sînt distruse de incendiul de la Muzeul Național.
1885. mai. Pleacă la Liège, unde se informează și studiază planuri pentru o nouă grădină botanică.
- 1885—1891. Sub conducerea lui se lucrează la proiectarea și organizarea Grădinii botanice de la Cotroceni.
- 1889—1891. Tot sub conducerea lui se creează și Institutul botanic de la Cotroceni.
- 1891—1892. Lucrează la aranjarea produselor vegetale în noul institut de la Cotroceni.
- 1892, 22 februarie. Ține prima lecție inaugurală de botanică, în amfiteatrul Institutului botanic.
- 1893—1895. Este ales vice-președinte al Academiei Române.
- 1895, primăvara. Bolnav de inimă, pleacă la Paris.
1895. Întors în țară, în iunie, moare la 3 august 1895, la Slănicul Moldovei.

VIAȚA ȘI OPERA DR. DIMITRIE BRANDZA

DE

CONF. DR. TRAIAN I. ȘTEFUREAC

S-au împlinit de curind 60 de ani de la moartea marelui botanist român și om de știință prof. dr. Dimitrie Brandza, organizatorul învățămîntului nostru botanic științific și îndrumătorul cercetărilor botanice în țara noastră. El este ctitorul primului Institut botanic și înființatorul Grădinii botanice de la Cotroceni, autorul celei dintîi lucrări critice de sinteză *Prodromul Florei Romîne* și a primului determinant de plante *Flora Dobrogei*, publicat în limba romînă. El este de asemenea autorul care desăvîrșește introducerea terminologiei botanice în limba romînă.

Această activitate deosebit de prodigioasă și fecundă, desfășurată în ultimele decenii ale veacului trecut, a avut la bază înaltele și alesele calități de om și cercetător, întruchipate armonice în firea și manifestările distinsului și veneratului botanist român.

Dotat cu o excepțională și pătrunzătoare putere de observație a ființelor din natură și cu un neasemuit dar în înțelegerea și aprofundarea variatelor probleme de biologie, înzestrat deopotrivă cu întregul complex al adevăratelor calități de muncă creatoare, ale cărei rezultate le prezenta cu o rară și atrăgătoare claritate în expunere și redare, stăpînit zi de zi de o neîfărmurită pasiune și o străduință pilduitoare și continuă în munca aleasă, dr. Dimitrie Brandza se afirmă cu hotărîre încă din pragul tinereții sale. El reuși în scurtă vreme să devină un cercetător și un creator de frunte, nu numai în problemele de floristică descriptivă

dar și în general în toate disciplinele botanicii și ale științelor naturii, în care se afirmă ca o autoritate de prim ordin, apreciat în țară și recunoscut în străinătate, reprezentând astfel o figură unică la răspîntia cercetărilor și a istoriei botanicii românești, care face cinste și aduce o supremă mîndrie neamului nostru.

Viața dr. Dimitrie Brandza, din prima sa copilărie și pînă la apusul ei, cu mult prea devreme, rămîne pentru noi toți o pildă vie și plină de învățăminte vrednice de urmat.

Cu o temeinică pregătire pe care și-a desăvîrșit-o prin muncă fără preget, plină de rîvnă și realizări în studiul florilor din toate colțurile țării, de care s-a legat pe viață și le-a îndrăgit atît și care în multe momente grele din viață i-au dat singurele mulțumiri și satisfacții, dr. Dimitrie Brandza devine prin modestia sa o mîndrie națională. Deschizător de drumuri noi, prin activitatea sa științifică creatoare ca profesor și ca organizator, dr. Dimitrie Brandza nu rămîne o valoare rară numai pentru epoca în care a trăit și a lucrat, dar are deosebitul merit de a fi trasat calea pe care generațiile de botaniști romîni au străbătut-o, rînd pe rînd, cu atîta încredere și entuziasm, ajungînd ca în veacul pe care-l trăim să privim cu satisfacție și un nou și puternic avînt realizările contemporane în cercetările variate, și multiple de botanică în țara noastră.

COPILĂRIA, TINERETEĂ ȘI FORMAȚIA SA ȘTIINȚIFICĂ

Dimitrie Brandza, lăstar al unei vechi familii moldovenești, fiu al paharnicului Gheorghe Brîndză, s-a născut la 10/22 octombrie 1846, cu doi ani înainte revoluției din 1848, în satul Bivol de lîngă Prut, din fostul județ Dorohoi, azi raionul Dorohoi, regiunea Suceava.

O înrîurire deosebit de importantă și hotărîtoare în formarea și dezvoltarea treptată a lui Dimitrie Brandza a avut-o în timpul copilăriei sale, în satul său natal, emigrantul polonez Vladimir Hausky: mai tîrziu în tinerețea sa, la Iași, eminentul profesor Gr. Cobălcescu, precum și prof. Anastasie Fătu; iar în perioada de formare științifică de specialitate, profesorul H. Baillon din Franța.

Vladimir Hausky, emigrant polonez refugiat în Moldova în urma revoluției din Ungaria a lui L. Kossuth, a avut o mare influență asupra creșterii și educării fraților Brandza: Dimitrie, Alexandru și Constantin, dar mai ales asupra lui Dimitrie Brandza în ce privește orientarea sa în științele naturale și dragostea față de natură, și aceasta datorită mai ales numeroaselor excursii și plimbări făcute împreună, în care

micul și dornicul naturalist și-a însușit, în urma explicațiilor, demonstrațiilor și a povestirilor, cunoașterea primelor plante și animale și s-a familiarizat totodată cu primele denumiri științifice.

În 1853, Vladimir Hausky părăsește țara, dar revine în 1856, fiind tânărul Dimitrie Brandza, în vîrstă de 9—10 ani, profită din plin de eminentele sale lecții, îndrumat fiind în cunoașterea variatelor plante spontane și cultivate din plantațiile marelui parc de la Ștefănești (Botoșani), ca și din alte regiuni ale Moldovei.

Împlinind 10 ani, Dimitrie Brandza este adus la Iași și înscris la Academia Mihăileană pentru a urma studiile secundare, în care la început nu s-a distins în general, nici ca elev și nici ca naturalist în devenire.

Mai tîrziu însă, odată cu numirea la Universitatea din Iași a tînrului și eminentului profesor Gr. Cobălcescu (1832—1892), vestit geolog și paleontolog, întemeietor al mișcării științifice rominești moderne, bazat pe concepțiile noi materialiste în descoperirea adevăratelor legi în biologie și a cunoașterii cauzelor variabilității la plante și animale, dascăl de seamă care a avut o deosebită înrîurire în formarea și orientarea înspre studiile de biologie a multor cercetători, printre care și Emil Racoviță, tînrul Dimitrie Brandza se hotărăște să se dedice carierii de naturalist și botanist.

Ca elev în clasa a III-a, Dimitrie Brandza se înscrie și urmează cursurile profesorului Gr. Cobălcescu, titularul catedrei de științe naturale, ale cărui lecții îl pasionau tot mai mult, manifestînd mai ales un deosebit interes pentru problemele și lucrările practice de științe ale naturii, fapt care de la început a atras atenția eruditului său profesor, care i-a apreciat calitățile încă de tînăr, l-a încurajat și l-a prețuit tot timpul vieții.

Astfel încă de cînd era elev, îl vedem pe Dimitrie Brandza pășind hotărît și serios pe drumul greu al cunoașterii științelor naturii, preocupat cu o deosebită pasiune și interes atît de problemele de botanică cît și de acelea de zoologie. recoltînd plante și insecte, observînd păsările și făcînd totodată disecții pentru cunoașterea organizării lor interne.

La îndemnul profesorului Gr. Cobălcescu, care îi aprecia tot mai mult valoroasele sale calități, tînrul Dimitrie Brandza se prezintă la concursul pentru obținerea unei burse de istorie naturală pentru străinătate, dar este respins pe motiv că nu împlinise 18 ani.

În aceste împrejurări, pentru a i împlini dorința bine întemeiată și aspirațiile de viitor naturalist, tatăl său, apreciîndu-i interesul și calitățile de care a dat dovadă, vinde o parte din pămîntul său

și îl trimite pe socoteală proprie la studiile de specializare în străinătate. În 1864, Dimitrie Brandza pleacă la Paris, unde se înscrie atât la Facultatea de științe cât și la Facultatea de medicină și după doi ani de studii obține licența în științe naturale.

În acest timp (1866), catedra de științe naturale de la Universitatea din Iași se desparte în două, creîndu-se o catedră de geologie și mineralogie, pe care o ilustrează prof. Gr. Cobălcescu, și o catedră de botanică și zoologie, despărțită din catedra de bază, care se publică ca vacantă.

Întors în țară, Dimitrie Brandza deși numai în vîrstă de 20 de ani, se prezintă la concurs și cere comisiei ca toate probele să fie ținute într-o singură zi.

La acest concurs, Dimitrie Brandza, dovedind o excepțională pregătire științifică și maturitate profesională în expunerea problemelor, trece concursul cu elogii deosebite, fiind apoi numit profesor la catedra de botanică și zoologie de la Universitatea din Iași.

După un an de activitate didactică și de organizare la catedră, prof. Dimitrie Brandza cere un concediu și pleacă iar la Paris pentru a-și continua studiile. Obține în anul 1869 titlul de doctor în medicină cu o valoroasă lucrare de sistematică și botanică medicală despre Fam. Gentianaceae, cu care ocazie i se acordă totodată și titlul de laureat al Facultății de medicină.

În străinătate, prin studiile temeinice, calitățile și seriozitatea sa, toate atât de favorabile pe drumul pe care a pornit, Dimitrie Brandza atrage atenția celor mai distinși profesori de specialitate ai timpului, printre care îndeosebi a vestitului botanist prof. H. Baillon, care prin cunoștințele și capacitatea sa îi deschide tînărului botanist român, în care aprecia o forță și o mare valoare de viitor, orizonturi tot mai largi în variatele probleme de botanică pe care urma să le îmbrățișeze. Prin meritele și atitudinea sa corectă și demnă, Dimitrie Brandza a făcut cinste poporului și țării sale și dincolo de hotare, iar profesorului H. Baillon, cu care a întreținut continuu corespondență și schimb de publicații și de materiale botanice (piese de muzeu și de herbare), i-a purtat tot timpul vieții o distinsă prietenie.

În anul 1870, dr. Dimitrie Brandza se întoarce definitiv în țară și desfășoară la Iași, atât ca profesor la Universitate și la Liceul național, cât și ca medic la Spitalul Sf. Spiridon, Seminarul Socola ș. a., o rodnică și vie activitate.

Nu trece însă mult timp și datorită intensificării crescînde a cercetărilor de botanică cărora le dedica tot timpul, atât în laborator cât și în numeroasele cercetări de teren pe care le întreprindea în

diferite regiuni din țară, dar mai ales în Moldova, și pe măsură ce se iveau tineri bine pregătiți, profesorul Dimitrie Brandza renunță rînd pe rînd la multiplele sale ocupațiuni, pentru a se devota pînă la sfîrșitul vieții exclusiv activității științifice și didactice de la catedra sa.

Un rol foarte important în formarea personalității sale, în orientarea și aprofundarea tot mai mare a principiilor și problemelor de botanică ca și ale științelor naturii în general, l-a avut asupra sa, la Iași, «Societatea de medici și naturaliști», înființată în 1833 de către dr. Czihaș și dr. Zotta, societate care prin activitatea sa propaga pe atunci în țara noastră noile idei evoluționiste în biologie, bazate pe transformism și darwinism și care în cercetările și cunoașterea științelor naturii au fost primite cu viu interes. Conservator al muzeului acestei societăți, a fost numit profesorul Dimitrie Brandza în anul 1872, cu care ocazie a studiat în mod critic tot herbarul adunat de pionierii botanicii moldovenești: Iacob Czihaș, Josef Szabo și Iulius Edel.

Interesant în general pentru istoria botanicii românești este faptul că în această perioadă—prima a cercetărilor botanice în țara noastră (din vechiul regat), care de la anul 1834 și pînă la începutul unirii, aparține Moldovei—activitatea societății era în deosebi îndreptată prin valoroase puteri creatoare tocmai spre cercetările de botanică, care au continuat apoi activ în același domeniu și după anul 1860, prin dr. An. Fătu¹⁾ și dr. D. Brandza.

Atît din punct de vedere didactic, științific și organizatoric, cît și din punct de vedere al introducerii noilor idei în biologie, profesorul Dimitrie Brandza a primit totodată la Iași o bună orientare chiar în studiile de specialitate botanică și din partea profesorului dr. Anastasie Fătu, cu care leagă mai apoi o trainică prietenie și colegialitate. În prefața lucrării: *La nouvelle Ecole...* (1874), profesorul Dimitrie Brandza arată meritele și realizările botanicii românești la Iași, în medicină și științele naturale și își exprimă admirația și recunoștința față de prof. An. Fătu prin următoarele cuvinte: «Dans ce commerce quotidien, par vos lumières variées, scientifiques et médicales, par vos conseils et vos exemples surtout, vous avez éclairé et fortifié mes vues scientifiques, vous avez purifié mon cœur des

¹⁾ An. Fătu (1815—1886), fost profesor și medic, membru al Academiei Române, este întemeietorul și organizatorul cu mijloace proprii a Grădinii botanice de la Universitatea din Iași, precum și autorul primului tratat de botanică descriptivă (organografie), de fiziologie specială și fiziologie generală, publicat în anul 1880.

idées cosmopolites, en me convertissant au véritable patriotisme», și dr. Dimitrie Brandza i-a urmat cu vrednicie exemplul.

În puținii ani și cu întrerupere din cauza specializării în străinătate, cât a stat profesorul Dimitrie Brandza la Iași (1866—1874), la catedra numită pe atunci de fiziologie, zoologie și botanică, a desfășurat o vie și rodnică activitate ca cercetător, profesor, medic și organizator, publicînd lucrări, ținînd cursuri și conferințe mult apreciate de studenți și auditori, organizînd herbarul Societății de medici și naturaliști, alcătuiind și publicînd manuale de științe naturale, ș. a.

Devenind vacantă în acest timp catedra de botanică și zoologie (istorie naturală) de la Facultatea de Științe din București, prin retrăgerea prof. dr. C. Exarcu, profesorul Dimitrie Brandza este transferat la aceasta în anul 1874.

O dată cu venirea la București a profesorului Dimitrie Brandza, începe în cariera sa o nouă perioadă, în care desfășoară după un plan metodic și bine chibzuit o uriașă activitate științifică, didactică și de organizare pentru instituția de care se leagă pe viață și o servește cu toată abnegația și întreaga sa putere de muncă. Lipsit de orice veleități personale, el atrage tot mai mult atenția și simpatia numeroșilor colegi și prieteni ca și a forurilor superioare și a întregii societăți, și prin seriozitatea și inteligența sa, ca și prin priceperea și munca depusă cu mult suflet și fără preget, în realizările care nu întârziu să se arate. Prof. Dimitrie Brandza le-a inspirat încredere, ceea ce s-a dovedit cu prisosință în diferite manifestări și în tot concursul pe care prof. Dimitrie Brandza l-a primit pentru înfăptuirea scopului său.

În Țara Românească, cercetările de botanică începură la București o dată cu înființarea «Școalei naționale de medicină și farmacie», în anul 1856, creată de dr. Davilla și căreia i-a aparținut o pleiadă de cercetători în medicină și științele naturii.

Încadrat în epoca primelor mari realizări științifice și culturale din țara noastră, prof. Dimitrie Brandza era omul chemat, care a pus temelie traică în domeniul prosperării cercetărilor de botanică, ridicînd astfel prestigiul țării noastre în această direcție.

Pentru îndeplinirea țelului său, prof. Dimitrie Brandza a suferit pierderi, a îndurat neplăceri și numeroase greutăți, pe care însă tot de atîtea ori le-a înfruntat cu bărbăție, ajutat de colegi și prieteni care îl prețuiau frățeste, iar la instituția pe care o servea ținea mai mult decît la sine însuși.

În uriașul său plan, prof. Dimitrie Brandza a pus la bază în primul rînd crearea condițiilor necesare dezvoltării învățămîntului și

cercetărilor botanice în țara noastră, care să corespundă cerințelor moderne, pe care eminentul botanist, printr-o muncă pilduitoare și metodică, a reușit într-un timp relativ scurt să le înlăpătuiească și prin aceasta să fie considerat drept întemeietorul învățămîntului botanic științific în țara noastră, pentru care i se cuvine recunoștința și admirația generațiilor.

Pe lângă stabilirea acestor principii, lipsea însă pe atunci o clădire a unui institut botanic cu herbar, muzeu și bibliotecă, precum și o Grădină botanică, pe care prof. Dimitrie Brandza, cu o deosebită pricepere și putere de organizare, a știut și a reușit ca în scurt timp să le realizeze pe toate, rînd pe rînd, îmbinînd în activitatea sa în mod ideal munca de organizare cu aceea științifică și didactică.

PROF. DIMITRIE BRANDZA CA ORGANIZATOR

A. GRĂDINA BOTANICĂ

În urma transferării sale ca profesor la București în anul 1874, i se încredințează prof. Dimitrie Brandza și direcțiunea Grădinii botanice de la Cotroceni.

Din cauză însă că terenul de la Cotroceni ce aparținea Facultății de medicină, destinat Grădinii Botanice, fusese anexat pentru a se mări parcul princiar de la Cotroceni și a se realiza astfel un interes restrîns, prof. Dimitrie Brandza a fost constrîns și nevoit să mute cu multă durere Grădina botanică în centrul Capitalei și anume pe locul din fața Universității, unde se află astăzi statuia lui Heliade Rădulescu și statuia lui Gheorghe Lazăr.

Deși acest teren nu corespundea din toate punctele de vedere pentru organizarea unei grădini botanice, totuși prof. Dimitrie Brandza a reușit să amenajeze aici, între anii 1874 și 1884, primul început al unei grădini botanice, în chiar plin centrul capitalei țării.

Găsind totuși nepotrivit acest loc pentru dezvoltarea unei atari instituții, datorită insistențelor sale bine documentate și a acțiunii sale hotărîte, prof. Dimitrie Brandza reușește să convingă atît ministerul cît și pe edili orașului și obține la Cotroceni un teren potrivit și definitiv pentru organizarea Grădinii botanice, mutînd astfel în anul 1886 colecțiile de plante vii din centrul orașului, pe locul unde se află și azi.

Totodată prof. Dimitrie Brandza obține și aprobarea sumelor necesare pentru exproprierea și împrejmuirea terenului ca și pentru înce-

perea lucrărilor în Grădina botanică. În tot acest timp, printr-o muncă organizată și o grijă continuă, prof. Dimitrie Brandza aduce în botaniere și saci, colecții vii de plante din numeroasele drumuri făcute în diferitele regiuni, cu variate aspecte de vegetație din țară, atât singur cât și împreună cu personalul instituției, și le sădește cu aleasă pasiune de cercetător, organizând astfel treptat sistemul ca și grupele ecologice și geografice din Grădina botanică. De asemenea reușește totodată să aducă și să primească material viu de plante ierboase și lemnoase sau semințe din străinătate, îmbogățind astfel colecțiile din Grădina Botanică, dintre care multe au rămas la locul lor pînă astăzi.

În acest timp au fost construite după planul prof. Dimitrie Brandza și serele pentru cultura plantelor exotice, în care multe dintre plantele pe care le vedem și azi sînt plantate cu mîna, priceperea și grija pe care a avut-o zi de zi, pentru a asigura astfel cultura lor.

Admirăm și azi după 70 de ani, o dată cu frumoasele și viguroasele exemplare de bananieri, palmieri, curmali, ficuși, pandani, cactuși ericacee, liliacee ș. a. din seră mare a Grădinii botanice, opera neobositului inițiator și organizator, care a asigurat și asigură prin aceasta instruirea atîtor generații de elevi, studenți, amatori și a tuturor oamenilor muncii din Capitală și din toată țara, doritori de a cunoaște pe lîngă flora și vegetația țării, reprezentată în sistem și grupele geografice din Grădina Botanică, și colecțiile de plante exotice, aduse și cultivate în seră, din regiunile îndepărtate ale pămîntului.

În cuvinte emoționante, evocînd această trudă depusă de prof. Dim. Brandza în realizarea culturilor de plante, acad. prof. Tr. Săvulescu o caracterizează în felul următor: „Cu răbdare supraomenească a strîns materialul viu pentru întoemirea grădinii botanice și înzestrarea serelor monumentale... Multă vreme, poate și azi, orchidaceele, bromeliaceele, palmierii, bananierii, curmalii, ficușii, pandanușii și cactușii plantați de Brandza cu mîna lui, ocrotiți și îngrijiți zi de zi cu iubire, au servit pentru instruirea atîtor serii de studenți și stau mărturie vie a vinșeniei la lucru și pasiunii pentru știință a aceluia care își vlăguia trupul pentru săvîrșirea fără cusur și neîntîrziat a operei grandioase căreia i se închinase» (Tr. Săvulescu, *Începuturile științei în România: Botanica*, p. 30).

După moartea prof. Dimitrie Brandza, în loc ca această grandioasă realizare să prospere tot mai mult sau să se mențină cel puțin așa cum a lăsat-o organizatorul ei, Grădina botanică de la Cotroceni, sub influența exponenților intereselor burgheze ale regimurilor trecute, se transformă, chiar pe timpul succesorului său direct la conducerea Institutului și a Grădinii botanice, într-un parc și astfel

caracterul esențial al acestei instituții, destinată științei botanice și instruirii maselor, este profund alterat.

În anii ultimului război, Grădina botanică a fost răscolită de bombe, și numeroși arbori, arbuști și tufe au fost desrădăcinate, sau altele sinistrate și stîlcite de urgia schijelor, iar azi toți cei ce îndrăgesc viața plantelor, botaniști și nebotaniști, privesc cu durere exemplele suferinde, rare și de mare preț, din Grădina botanică, pe care muncitorii se străduiesc să le mențină în viață.

Tot atunci colecțiile de plante din seră s-au descompletat din cauza cioburilor de sticlă și a molozului, cît și mai ales din cauza lipsei de carburanți în anii grei de după război.

Abia în ultima vreme, de un deceniu și mai bine încoace, prin străduințele deosebite ale conducerii Grădinii și prin grija Partidului și a Guvernului, a Academiei, Ministerului și a Universității ca și a tuturor instituțiilor interesate, precum și a dorinței maselor de muncitori care așteaptă tot mai mult și mai interesat să vadă Grădina botanică readusă așa cum o preconizase prof. Dimitrie Brandza, ca un adevărat așezămînt de cultură și civilizație în capitala țării, Grădina botanică, în urma noilor principii ale biologiei, cunoaște azi o nouă dezvoltare, în epoca de construire a socialismului în țara noastră.

B. MUZEUL ȘI INSTITUTUL BOTANIC

1. Muzeul

Al doilea țel în înfăptuirile prof. Dimitrie Brandza a fost îndreptat cu o muncă pilduitoare, trecînd peste o serie de greutăți, pentru organizarea Muzeului și a Institutului botanic.

Cu experiența cîștigată cît a funcționat în calitate de conservator al muzeului Societății de medici și naturaliști din Iași, precum și în urma vizitării muzeelor din străinătate, prof. Dimitrie Brandza pune bazele organizării, în 1882, a primului muzeu botanic din București, care la început a format Secția de botanică a Muzeului de istorie naturală din București. Această secție a fost instalată în aripa stîngă a palatului Universității, iar ca director al ei a fost numit prof. Dimitrie Brandza.

Deoarece însă în acel timp fondurile destinate diferitelor amenajări în organizarea secției de botanică a muzeului au luat altă destinație, prof. Dimitrie Brandza trece din nou prin mari greutăți și neplăceri, pe care le învinge datorită priceperii, energiei, și dinamismului său creator, chiar atunci cînd lucrările de instalare, mobilier ș. a. au fost efectuate în întregime pe contul său, grăbind astfel realizarea

Muzeului botanic care avea de îndeplinit un deosebit rol științific, didactic și instructiv.

În acest muzeu, prof. Dimitrie Brandza aduce toate colecțiile sale de plante, herbare și mostre de muzeu, adunate din diferitele excursiuni făcute cu multă trudă pe atunci, dar cu pasiunea continuă care îl caracteriza, din diferitele regiuni din țară. Astfel prin colecțiile proprii, cât și prin primele colecții rămase de la Ulrich și Hoffmann din Muntenia, ca și acelea ale veteranilor botaniști moldoveni Czihac, Szabo și Edel aduse de la Iași ș. a., prof. Dimitrie Brandza pune bazele înființării Herbarului Florei României, care creștea tot mai mult cu noile colecții și determinări pe care le efectua el însuși.

Pe lângă acestea, datorită legăturilor pe care le stabilise cu numeroși botaniști din străinătate și a aprecierii unanime, prof. Dimitrie Brandza primește fie în schimb, fie ca donație sau prin cumpărare, colecții valoroase de plante exotice inferioare (cryptogamae) și superioare (phanerogamae) pentru Herbarul general, cum este de ex. colecția de ciuperci a lui Thümen de la Viena, aceea de phanerogamae din herbarul lui Mehu ș. a.

În secția acestui muzeu, pe lângă colecțiile sale de plante, prof. Dimitrie Brandza mută totodată întreaga sa bibliotecă ca și aparatura de laborator.

Datorită priceperii sale de organizare, a cunoașterii principiilor noi ale muzeologiei botanice, a gustului și a pasiunii sale în aranjarea colecțiilor și a pieselor după valoarea și interesul lor, Secția de botanică a acestui Muzeu, după numai un an de muncă intensă și entuziastă, ajunge să devină secția cea mai completă și mai bine organizată din tot Muzeul de istorie naturală.

Dar nu trecu mult timp de la organizarea primului Muzeu botanic și, o nouă și puternică lovitură încearcă iar sufletul și străduințele prof. Dimitrie Brandza, deoarece în anul 1884 (la 24 martie) un incendiu mistuie în câteva clipe tot ce organizase în mai mulți ani la rînd, cu atîta trudă și cheltuială, drag și prețios.

Cu nespusă și sfîșietoare durere, prof. Dimitrie Brandza a trebuit să privească colecțiile Muzeului, herbarele, aparatura, biblioteca ș.a., cum erau nimicite de flăcări.

Una din personalitățile timpului care a asistat la aceste momente și l-a văzut plîngînd pe prof. Dimitrie Brandza, l-a bătut pe umeri și i-a spus: «Nu fiți supărat pentru că vă vom da toate mijloacele ca d-voastră să faceți un Institut și o Grădină botanică».

Înainte de incendiu, herbarul Secției de botanică a Muzeului de istorie naturală a fost cercetat și de dr. Dimitrie Grecescu pentru

pregătirea conspectului său, precum și de alți numeroși botaniști ai timpului, din țară și din străinătate.

Dar nici această grea suferință ivită în drumul realizărilor sale nu l-a descurajat pe prof. Dimitrie Brandza. Cu mai multă râvnă și cu toată puterea sa de muncă, pornește din nou și fără întârziere, sprijinit cu toată înțelegerea de numeroșii săi prieteni și colegi de specialitate precum și de forurile în drept ale țării, Academia Română ș. a. asigurând împreună condițiile de refacere a Muzeului de botanică.

În aceste grele momente se remarcă în mod deosebit uriașa sa putere de organizare. Cu un plan bine chibzuit pînă în cele mai mici amănunte, prof. Dimitrie Brandza începe acțiunea hotărîtoare de refacere a Muzeului și o dată cu aceasta și a întezirii întregii și vastei sale activități cu privire la organizarea Grădinii botanice, a creării Institutului și a Muzeului botanic, care toate aveau de scop să asigure desfășurarea în cele mai bune condițiuni a învățămîntului botanic și a cercetărilor de botanică din țara noastră.

Acest plan elaborat în clipe atît de grele și în condițiile sociale de pe atunci, cu care prof. Dimitrie Brandza a avut atît de luptat, va rămîne, pentru toate generațiile, pildă vie a omului hărăzit de natură cu o voință de nezdruccinat. Dotat cu o pricepere și o putere de gîndire multilaterală, ca și cu o mare putere de organizare, el a reușit rînd pe rînd să creeze toate pregătirile și condițiile pentru înfăptuirea acestui plan, pe care l-a condus tot timpul pînă la deplina lui realizare.

Pentru înființarea « Herbarului Florei Romîniei », prof. Dimitrie Brandza propune ca să se facă în mai mulți ani la rînd excursii în diferite regiuni din țară în care botaniștii, elevii și studenții în științele naturale să adune materialele floristice din vegetația țării, iar pentru reorganizarea « Herbarului general » să se obțină colecții, fie prin schimb sau donații din partea Institutelor similare din străinătate, în care prof. Dimitrie Brandza era bine cunoscut și unde prin alesele sale calități de cercetător și om și-a cîștigat numeroși prieteni, care cu însuflețire au răspuns și au contribuit la refacerea Muzeului și a Herbarului.

În planul de organizare era prevăzut de asemenea construirea unui Institut botanic, cu bibliotecă și laboratoare, care toate să corespundă noilor cerințe și să asigure evoluția și progresul cercetărilor botanice în țara noastră.

Toate aceste deziderate trecute într-un documentat raport, duc prin insistențe continue la aprobarea fondurilor necesare din partea Ministerului, a Academiei Romîne ș. a., la care nu a lipsit entuziasmul studențimii, care pe atunci, sub conducerea mult apreciatului nostru

poet Vasile Alecsandri, deschide lista de subscripție pentru refacerea Muzeului Botanic.

Sprijinul unanim în acțiunea de refacere a Muzeului devenise astfel o acțiune de masă și aceasta datorită faptului că prof. Dimitrie Brandza era omul bine cunoscut și mult prețuit, care prezenta garanția realizării pînă la capăt a marelui său plan și care, o dată realizat, împlinea o necesitate mult așteptată și constituia o mîndrie pentru toată țara.

În această acțiune prof. Dimitrie Brandza a fost ajutat nu numai de botaniști, ci și de numeroși prieteni, oameni de știință ai timpului, literați, artiști, pictori ș. a. care prin sufletul lor larg au răspuns inițiativei meritosului botanist român și au creat în același timp și o atmosferă din cele mai favorabile marilor realizări în domeniul științelor biologice românești, pe care numai prof. Dimitrie Brandza putea atunci să le ducă hotărît la îndeplinire.

2. Institutul botanic

În urma înființării primului muzeu botanic și a Grădinii botanice, se punea tot din inițiativa prof. Dimitrie Brandza, problema construirii unui Institut botanic. În acest scop prof. Dimitrie Brandza este trimis în Belgia, unde împreună cu savantul Ed. Morren stabilește planul clădirii institutului, cu toate amănuntele prevăzute de el în organizarea laboratoarelor, a herbarului, bibliotecii ș. a. care să corespundă noilor cerințe în cercetările de botanică.

La 3 ani după începerea primelor lucrări de organizare a Grădinii botanice de la Cotroceni (1885), se votează în anul 1888 fondurile necesare construirii edificiului Institutului botanic pe locul ales de prof. Dimitrie Brandza, situat deasupra colinei cu Gymnospermae.

Un an mai târziu, în 1889, începe construirea clădirii și numai după 2 ani lucrările sînt terminate. În tot timpul acesta, prof. Dimitrie Brandza preocupat și frămîntat zi de zi de realizarea acestui scop, supraveghează el însuși toate lucrările, suferind noi greutăți și neplăceri, dar vedea terminată în urma muncii sale depuse cu atîta abnegație și dăruire de sine, clădirea în stil maur care domina din locul ei întreaga Grădină botanică.

O dată cu terminarea clădirii și a tuturor instalațiilor necesare, începe munca intensă de organizare a laboratoarelor și a aranjării colecțiilor de muzeu și herbare aduse în noua clădire de la Muzeul de istorie naturală, ca și a bibliotecii. Astfel, prof. Dimitrie Brandza, alături de tot personalul Institutului, lucrează zile la rînd în frig și

uitînd adeseori de masă, aranjînd piesele în muzeu, colecțiile de plante în herbare, cărțile în rafturi. Se fac totodată toate pregătirile, în noul amfiteatru, ș.a. pentru cursul de botanică a cărui entuziaastă inaugurare în noua clădire, ctitoria sa, s-a făcut în ziua de 22 februarie 1892.

Prof. Dimitrie Brandza își vede astfel cu noi perspective împlinirea și a acestui gînd, a construirii Institutului botanic, în care-și continuă magistrarele sale cursuri de botanică, mult apreciate de studenți, pînă în luna noiembrie 1892, cînd se îmbolnăvește de o boală de inimă. Greu convins de medici de a întrerupe orice activitate, își ia un concediu, stă un timp în țară și în anul 1895 pleacă pentru a-și îngriji sănătatea în străinătate, la Paris.

În lipsa sa din țară, realizările prof. Dimitrie Brandza destinate progresului științelor botanice și a culturii în țara romînească, bine cunoscute și mult apreciate, Institutul, Muzeul și Grădina botanică cu serele ei, au fost vizitate de monarhie și de toată suita, admirîndu-se munca uriașă depusă de prof. Dimitrie Brandza.

La întoarcerea sa în țară, cu satisfacția deplină și gîndul împăcat că prin muncă aleasă, pricepută și cinstită și-a revăzut întreaga operă înfăptuită pentru prosperarea învățămîntului și a cercetărilor botanice în țara noastră, monarhia încearcă să-l decoreze. Dar prof. Dimitrie Brandza, cunoscut prin firea sa modestă, răspunde: «că atît el cît și personalul său științific nu au făcut altceva deosebit decît datoria și pentru aceasta crede că nu trebuie nici o distincțiune» (Z. Panțu, *Viața și operele Dr. Dim. Brandza*, p. 14).

Deși trudit și vlăguit de puteri, prof. Dimitrie Brandza continuă să urmărească și să îndrumeze în de aproape mersul lucrărilor și al realizărilor sale. Dar după scurt timp, urmînd sfatul medicilor, se retrage la Slănicul din Moldova, unde în ziua de 3 august 1895, acel ce-a îndrăgit în tot timpul vieții florile țării sale, cu care și-a confundat toată structura sa sufletească, moare în miez de vară, în plină apoteoză, în vîrstă de numai 49 de ani. A fost înhumat în cimitirul Bellu din București între mesteceni și pini cu iederă, plîns nu numai de botaniștii pe care i-a îndrumat și căroră le-a încredințat testamentul plin de realizări al botanicii romînești, dar și de toți prietenii și oamenii de știință și cultură din variate domenii.

Dimitrie Brandza moare la datorie, împăcat, ca omul care și-a văzut gîndul împlinit și care și-a pus toată priceperea și munca neobosită, spre a crea condițiile și a așeza pietrele de temelie pentru dezvoltarea tot mai mare a științelor botanice în țara noastră.

În urma bombardamentului anglo-american din războiul fascist, în ziua de 4 aprilie 1944, clădirea Institutului botanic de la Cotroceni este nimicită de flăcări, care au cuprins și Herbarul Florei Române al pionierilor botanicii românești: D. Brandza, D. Grecescu, M. Vlădescu, Z. Panțu, M. Brandza, S. Radian ș.a., ca și Herbarul general cu cca. 800 000 coale, unul dintre cele mai mari herbare din Europa sud-estică, cu excepția Herbarului de cryptogamae și cca. 200 pachete de phanerogamae, care cu câteva zile înainte fuseseră introduse în subsolul clădirii și astfel salvate.

Laboratorul de Fiziologie vegetală, organizat de prof. Em. Teodorescu din aripa stângă a clădirii Institutului, bine dotat, unde căzușeră bombele incendiare, a fost în întregime distrus. Din laboratoarele de sistematică însă, pe măsură ce flăcările îl amenințau, datorită abnegației deosebite a unora din membrii personalului Instituției și concursului de neprețuit al elevilor de la Școala de geniu din apropiere, s-a putut salva la timp aproape tot inventarul principal al institutului, ca biblioteca, aparatura optică ș.a. Datorită acestui fapt s-a putut continua și se continuă, adăpostiți de atunci încolo în clădirea fostului restaurant din Grădina botanică, cu totul improprie, învățămîntul și activitatea științifică de cercetare botanică din capitala țării.

În clădirea Institutului botanic distrusă în întregime de flăcările războiului, și în Grădina botanică răscolită de bombe, a fost omorât de schije, botanistul dr. Aurelian Vlădescu și a fost îngropat de viu, dintre tehnicienii instituției, horticultorul șef Jan Neuwirth. Dar principiile care au stat la temelia acestor instituții și realizările dr. Dimitrie Brandza, înscrise la loc de cinste în istoria științei românești, nimeni și nici ucigătoarele bombe nu le-au putut șterge. Aceste principii și realizări vor contribui, alături de munca și strădania botaniștilor de azi din capitala țării, ca știința românească să îndeplinească cât mai curînd, în epoca de reconstrucție pe care o trăim, și de ștergere a urmelor războiului, construirea unui nou institut, în care activitatea botanică să corespundă tot mai mult progresului științific, așa precum l-a preconizat prof. Dimitrie Brandza și în care cercetători devotați se vor strădui să-i continue opera și să refacă pierderile grele, Institutul, Muzeul, Herbarul și Grădina botanică.

DR. DIMITRIE BRANDZA CA OM ȘI PROFESOR

Magistrala activitate didactică a prof. Dimitrie Brandza, desfășurată timp de aproape trei decenii (cu unele întreruperi pentru studii sau boală), are la bază pe lîngă, expresia desăvîrșitelor sale calități pedagogice,

de om și cercetător și realizările pe care le-a adus învățămîntului și cercetărilor botanice prin construirea clădirii Institutului botanic, organizarea Muzeului și a Bibliotecii, a Grădinii și a Catedrei de botanică. Prin întreagă această operă prof. Dimitrie Brandza este considerat întemeietorul, organizatorul și îndrumătorul învățămîntului botanic științific în țara noastră.

Ca profesor, dr. Dimitrie Brandza era omul corect și punctual, curat la suflet, drept și demn, serios și sever, dar binevoitor și prezenta toate calitățile unui excelent dascăl.

Personalitatea prof. Dimitrie Brandza se impunea printr-o nobilă prestanță, iar spiritul său fin și vioi îi trăda vasta cultură științifică pe care o poseda și o propaga cu puterea vorbelor întărite de sinceritatea cu care le rostea. Prin toate acestea ca și prin onestitatea și modestia care-l caracterizau, dr. Dimitrie Brandza devine un erudit profesor, care cu cinste și demnitate a ilustrat catedra de botanică, pentru înălțarea căreia nici un sacrificiu nu-i era greu de realizat, devenind astfel un exponent al științei românești în etapa cînd poporul nostru era setos să se ridice spre culmile științei.

Calitățile didactice ale prof. Dimitrie Brandza se contopeau cu acelea ale omului simpatice și bun la suflet. Avea o statură mijlocie, vioi, cu ochi ageri și sinceri, cu o fire altruistă și comunicativă, impresionabil și susceptibil, dar cu un temperament activ, autoritar, corect și energic, nelipsit în același timp de un sentiment de amor propriu. Respectarea cuvîntului dat i-a asigurat încrederea unanimă de care s-a bucurat tot timpul în societatea în care a trăit. Amiciția deplină o acorda numai acelor pe care și-i apropia cu o rară atenție, dar o dată stabilită, rămînea statornică în amiciție ca și în convingeri, prețuindu-și prietenii. Chiar și atunci cînd i se ofereau din partea forurilor superioare înalte cinstiri și demnități, ca aceea de a fi numit ministru al învățămîntului, el nu le-a primit și nu și-a lepădat sau trădat pentru nimic prietenii.

Om de caracter, coleg și prieten, prof. Dimitrie Brandza n-a uitat nici o clipă considerația și recunoștința față de toți acei care l-au ajutat, încurajat și îndrumat, iar față de înaintași, pionierii cercetători ai florei și vegetației țării noastre, a avut un adevărat cult. Toate acestea se reflectă în emoționante gândiri și expresii în opera sa, dînd fiecăruia prețuirea cuvenită.

Cursurile prof. Dimitrie Brandza erau adevărate lecții magistrale și solemne, pline de conținut și cu un înalt nivel științific universitar, sorbite cu atenție, încredere și viu interes de generațiile de studenți care i-au păstrat cu venerație numele și memoria unui distins și adevărat profesor.

Lecțiile sale, audiate pe atunci nu numai de studenții naturaliști ci și de studenții de la Facultatea de farmacie, medicină umană și veterinară ș.a., erau întotdeauna bine actualizate cu ultimele cercetări universale de botanică, cărora cu o rară putere de cunoaștere le dădea o interpretare profundă, iar originalitatea ideilor sale bogate documentau și împleteau în mod armonios capitolele și conținutul prelegerilor sale.

Preocupat continuu de pregătirea lecțiilor, atât în ce privește bibliografia, cât și alegerea materialului intuitiv din Muzeu, Herbare și Grădina botanică, pe care singur și le pregătea, prof. Dimitrie Brandza era stăpînit în timpul lecțiilor de o rară emoție care oglindea suprema conștiințiozitate, lucru pe care nu rareori îl împărtășea studenților, cărora întotdeauna le păstra o grijă și o dragoste părintească, în următoarele cuvinte: «Astăzi, după 20 de ani, cînd mă sui pe catedră fac lecțiunea cu aceeași emoție ca și atunci cînd am pășit pentru prima oară pe catedră» (după Z. Panțu, *op. cit.*, p. 3).

Timp de 12 ani (1866—1882) atât la Iași cât și la București, prof. Dimitrie Brandza a ținut cursul la catedra comună de botanică și zoologie, ca apoi în anul 1882, după ce catedra de istorie naturală s-a împărțit în catedre separate, prof. Dimitrie Brandza să rămîină numai cu catedra de botanică, căreia i se dedică cu o deosebită predilecție, pricepere și originalitate.

Cursul de botanică al prof. Dimitrie Brandza, remarcabil prin claritatea impecabilă și preciziunea în expunere nu era chiar pe atunci numai un curs de botanică sistematică, ci în lecțiile sale erau tratate și alte discipline ale botanicii ca morfologia și citologia, histologia și organografia, fiziologia, ecologia și geografia plantelor, cuprinzînd astfel toate disciplinele de botanică, cunoscute pe atunci în sfera mare a sistematei plantelor.

Lecțiile cursului de botanică teoretică erau cu multă măiestrie împletite cu diferite date și capitole privitoare la valoarea economică pentru om și industrie a plantelor și, prin aceasta, prelegerile cursului său deveneau și mai pasionante, atrăgătoare și interesante pentru a cunoaște bogățiile florei țării noastre și foloasele pe care le aduce. Ideea aceasta a constituit în cursul prof. Dimitrie Brandza o preocupare de seamă care se propaga nu numai de la catedră, dar care rezulta și din întreaga sa activitate științifică în munca de creație și de organizare. Folosirea resurselor proprii din flora și vegetația spontană a țării, ca și aceea cultivată și în perspectivă de aclimatizare deschide prin activitatea prof. Dimitrie Brandza variate probleme în viața economică a statului.

Datorită înfăptuirilor sale, catedra de botanică avea acum la îndemînă în desfășurarea activității didactice valoroase colecții de plante

din țară și străinătate în Muzeu și Herbare, precum și grupele de plante vii din Grădina botanică pe care prof. Dimitrie Brandza le folosea frecvent și din abundență în documentatele și atrăgătoare demonstratii botanice cu studenții. Explicațiile date în numeroasele ieșiri pe teren orientau pe tinerii naturaliști în cunoașterea variabilității formelor vegetale din diferitele aspecte de floră și vegetație ale țării noastre.

Pentru o și mai temeinică pregătire a studenților, prof. Dimitrie Brandza introduce pentru prima dată la Facultatea de științe, lucrările practice de microscopie, a căror importanță o accentuează tot mai mult, activînd, la început singur, în ședințe de lucrări practice și apoi ajutat de personalul pe care l-a format: M. Vlădescu, A. Popovici, S. Radian ca asistenți și Z. C. Panțu ca conservator al colecțiilor de plante, care cu toții erau pătrunși de principiile de disciplină, ordine și rigurozitate metodico-științifică în activitatea didactică și de cercetare, toate atributele bine cunoscute ale prof. Dimitrie Brandza.

Lețiile prof. Dimitrie Brandza erau întotdeauna însoțite de demonstrații la curs și lucrările practice de un vast material intuitiv viu adus din colecțiile din Grădina botanică și seră, ca și colecțiile conservate în herbare și muzeu ale Institutului, încît adeseori la curs abia se mai zărea chipul său pasionat în expunere, printre plantele de pe masa de unde vorbea, pe care în timpul expunerii sale clare și atrăgătoare le mîngia ca pe niște copii, cu o rară pasiune și iubire.

În completarea și verificarea cunoștințelor botanice, prof. Dimitrie Brandza a introdus și a organizat excursiile cu aplicații didactice botanice făcute în jurul Bucureștiului cît și pe Valea Prahovei, Sinaia. Munții Bucegi ca și în alte regiuni ale țării, în care tot de atîtea ori cu ochi mari și plini de bucurie, trăia cele mai frumoase clipe ale vieții sale, cînd descoperea o plantă nouă sau rară pe care o prezenta și o descria studenților ca pe un prețios tezaur. În aceste excursii, prof. Dimitrie Brandza era un conducător energic, ager și sprinten, fiind alături de studenți și înfruntînd capriciile vremii pînă la îndeplinirea itinerariului stabilit.

Dornic de a transmite și altora bogatele sale cunoștințe, prof. Dimitrie Brandza a contribuit prin prelegerile sale și întreaga sa activitate didactică și științifică, în laborator și pe teren, la formarea de discipoli, îndrumîndu-i și însușindu-le dragostea și pasiunea în cunoașterea și propășirea științelor botanice în țara noastră. Astfel, doi din foștii săi elevi și asistenți au devenit profesori de botanică la Universitatea din București și Iași.

Prin toată această activitate didactică, prof. Dimitrie Brandza este cu drept cuvînt considerat ca un reformator și organizator al învă-

țămîntului botanic științific din țara noastră la sfîrșitul veacului trecut.

Încă la începutul activității sale didactice, prof. Dimitrie Brandza a avut grija editării de manuale de științele naturii, alcătuiind și publicînd la Iași manuale de botanică, zoologie, geologie.

Generațiile de naturaliști și botaniști, temeinic pregătiți prin lecțiile și cursurile exemplare ale ilustrului profesor, au continuat, pe teren didactic și științific, preocupările de botanică, folosind din plin tot ceea ce a organizat prof. Dimitrie Brandza, Institut, Muzeu, Herbar, Grădina botanică. Între aceștia se numără prof. M. Vlădescu, prof. Al. Popovici, conserv. Zach, C. Panțu, Dr. M. Brandza Gh. Brandza ș.a. dintre botaniști, prof. Sabba Ștefănescu dintre geologi și alți numeroși naturaliști, medici și farmaciști, precum și prof. Simion Ștefan Radian și prof. A. Popovici Băznoșanu, octogenari, care trăiesc și astăzi și care împărtășesc amintirea prof. Dimitrie Brandza botaniștilor și naturaliștilor contemporani.

După retragerea prof. Dimitrie Brandza din cauză de boală de la catedră (decembrie 1894), cursul de botanică este suplinat pînă la sfîrșitul anului școlar de către Al. Popovici, pe atunci asistent, iar în luna octombrie a anului 1895, după moartea prof. Dimitrie Brandza, urmează la catedră, chemat prin transferare de la Iași, prof. M. Vlădescu și în același an este numit la Iași ca profesor Al. Popovici.

Regimurile trecute, prin unii exponenți care au urmat la conducerea Institutului și a Grădinii botanice după prof. Dimitrie Brandza, au transformat această instituție destinată de ctitorul ei unui înalt locaș de cultură, cu toate perspectivele de continuă prosperare, într-o proprietate care rîvnea realizării de cîștiguri personale, în dauna cercetărilor de creație botanică.

Cu neîfărmurită durere ar fi privit prof. Dimitrie Brandza dacă ar fi trăit, distrugerea Institutului botanic, ultima sa realizare, căzută din nou jertfă flăcărilor în războiul trecut.

Dacă însă clădirea Institutului botanic, pentru care prof. Dimitrie Brandza a depus o uriașă și neprihănită muncă de organizare, a fost distrusă, rămîne însă tot ceea ce a durat peste vremi și ce nu se poate distruge și anume — orientarea învățămîntului și a cercetărilor botanice în țara noastră — în expresia cea mai profundă a pionierului botanicii romînești — care își va regăsi în noul Institut ce se va înălța sub ochii noștri, împăcarea moștenirii sale cu aspirațiile noilor generații de botaniști.

Va rămîne astfel trează și proslăvită din generație în generație memoria și moștenirea principiilor titanului botanist prof. Dimitrie

Brandza, care în cercetătorii contemporani și acei ce vor urma, au stat și vor sta la baza noilor realizări care din etapă în etapă nu au întârziat să se arate și care tot mai mult, în condițiile de azi, aduc și vor aduce noi și noi înfăptuiri în predarea botanicii și cercetărilor de botanică din țara noastră.

Ceea ce a realizat prof. Dimitrie Brandza pentru învățămîntul botanic și studiile de botanică din țara noastră, reiese din profunda analiză a Acad. prof. Tr. Săvulescu cu privire la omul și opera cercetătorului român: « Bărbat dintr-o bucată, negrupat în nici o tovărășie, nemărginit de nici un interes material, nerăscolit de patimă și vrajbă, nu a sacrificat cutia Florei pentru aceea a Pandorei, biruitor peste oameni și stihii, Brandza a reușit să zidească școală adevărată, deși ani puțini de trăit îi sortiseră ursitoarele » (Tr. Săvulescu, *op. cit.*, p. 33).

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ A PROF. DIMITRIE BRANDZA

În urma unei pregătiri temeinice și continue, dotat cu o excepțională inteligență și o rară putere de muncă, prof. Dimitrie Brandza devine un profund cunoscător al plantelor, apreciat de botaniștii consacrați ai timpului atât din țară cît și din străinătate.

Ideile doctrinei transformiste, a evoluționismului și a materialismului au stîrnit în concepțiile dr. Dimitrie Brandza, atât prin « Societatea medicilor și naturaliştilor din Iași », cît și prin « Revista științifică », la care a colaborat, pe lîngă alți corifei ai timpului, o deosebită preocupare în a privi organisme din natură nu ca ceva izolat, ci în complexul condițiilor lor de viață și acest lucru, cu sprijinul tuturor disciplinelor botanice cunoscute pe atunci, se oglindește în toată opera sa.

Deși profesorului Dimitrie Brandza nu i-a fost dat să-și desăvîrșească opera botanică așa cum și-a propus, cu toate acestea, relativ într-o perioadă scurtă de timp, remarcăm și admirăm la acest geniu al botanicii românești și universale, o concentrare rodnică de intensă preocupare într-o scurtă etapă, în care, fără asemuire, a dat o deosebit de valoroasă contribuție botanică, care va rămîne tot timpul în istoria cercetărilor botanice din țara noastră, o răspîntie hotărîită în toate direcțiile de cercetare a diferitelor discipline ale botanicii.

Atît în munca de teren, cît și în cea de laborator, prof. Dimitrie Brandza era un pasionat și atent cercetător ca și excelent observator. Lucrul o dată început îl pasiona întotdeauna tot mai mult și nu-l lăsa pînă ce nu se convingea de exactitatea rezultatelor în determinarea colecțiilor de plante.

Relatăm și exemplificăm numai unul din numeroasele cazuri când preocupat în studiul plantelor nu știa de-i zi sau noapte, sătul sau flămînd, dar totdeauna dornic și neobosit, nu-și găsea liniștea pînă ce nu isprăvea cu determinarea acelei plante. În una din excursiile făcute de studenții naturaliști sub conducerea prof. Gr. Ștefănescu de la catedra de geologie la vulcanii noroioși de la Beci-Policiori (Buzău), Marcel Brandza adusese profesorului Dimitrie Brandza o mapă de plante pe care le revăzuse pe toate de îndată, cu excepția unei plante pe care încă nu o văzuse pînă atunci și care îl neliniștea mereu pentru a o cunoaște. Cercetînd toată bibliografia ce-i stătea la dispoziție, preocupat cu toată pasiunea adevăratului cercetător, a rămas aplecat mult timp asupra materialului de ierbar, a detaliilor privite la microscop ca și a textelor deschise toate în față, fără întrerupere de la orele 11 înaintea prînzului și pînă a doua zi dimineața la ora 4, cînd a fost găsit dormind îmbrăcat în laborator, cu mulțumirea că a identificat pentru prima dată o nouă plantă din flora țării: era planta halofilă *Nitraria Schoberi*.

Activitatea științifică a prof. Dimitrie Brandza este conținută în 23 lucrări științifice de mare valoare, din care putem deduce variația preocupărilor multiple ca botanist și naturalist.

Într-un stil concis și clar se oglindesc în toate publicațiile sale rezultatele muncii de creație științifică, plină de originalitate în documentare, expresii și interpretare.

Activitatea sa științifică și de popularizare este deosebit de prodigioasă ca botanist, medic și naturalist.

Între lucrările de botanică vom admira atît publicații cu variate probleme și principii din domeniul morfologiei, anatomiei, floristicii și al sistematicii îndeosebi, al botanicii economice: medicale, silvice, agricole, al geobotanicii și al climatologiei, al etnobotanicii și al terminologiei, al teratologiei ca și al lucrărilor didactice și de popularizare, al istoriei botanice ș.a., iar dintre publicațiile din domeniul zoologiei și al medicinei, prof. Dimitrie Brandza a lăsat lucrări de parazitologie, entomologie aplicată ș.a.

Metoda și planul activității științifice botanice a prof. Dimitrie Brandza se deduce îndeosebi din discursul său de recepție ținut la Academia Romîna în anul 1880 (11 aprilie), intitulat: *Despre vegetațiunea Romîniei și exploratorii ei*, din care, cu privire la studiul florei țării, cităm: «...variatele și elegantele plante cu cari s-a plăcut naturii să împodobescă pămîntul Romîniei, și că ne rîmînu încă multe explorațiuni de făcut, mai înainte de a pute termina opera începută, cu atîta desinteresare, de către predecesorii noștri» (*Analele Acad. Romîne, Discursuri...*, 1881, p. 313).

Calitățile excepționale ale cercetătorului modest se reflectă de asemenea și din următoarele rânduri ale discursului său: « În dorința de a contribui, în marginile modestelor mele mijlăce, la progresele botanicei în România, sunt aproape 7 ani de cându ocupat continuu cu explorarea vegetațiunii acestei țări, avui ocasiunea de a o studia, potî zice, mai în toate amănuntele sale » (Ibid., p. 314).

Prof. Dimitrie Brandza ca botanist s-a ocupat îndeosebi cu studiul plantelor superioare, al plantelor cu flori (phanerogamae), dar în unele lucrări aflăm și indicații ce se referă la unele grupe de plante inferioare (cryptogamae), ca de ex. licheni, hepatice, și mușchi frunzoși.

Cu excepția unor unități sistematice care au fost revizuite și privite în baza metodelor și a cunoștințelor actuale de sistematică, întreaga operă botanică a prof. Dimitrie Brandza atît ca idei și conținut, cît și ca concepții, valoarea determinărilor de plante și prezentarea problemelor de botanică din variatele probleme și discipline ale botanicii, rămîne valabilă și azi și ea a constituit în decursul timpului baza temeinică și serioasă de sinteză care a asigurat evoluția și progresul cercetărilor botanice contemporane în studiul florei și al vegetației țării.

Majoritatea lucrărilor de botanică ale profesorului Dimitrie Brandza sînt din domeniul floristicii și al sistematicii. Astfel, în anul 1876 publică prima lucrare în această disciplină, intitulată: *Fragmente din Flora Romîniei*, în care sînt enumerate 650 specii de plante superioare, precum și unele inferioare, lucrare în care autorul insistă asupra necesității cercetărilor floristice privind flora țării și aceasta nu numai din punct de vedere științific teoretic, ci arată că aceste cercetări sînt cerute totodată de interesele economice ale țării. Astfel, prin cunoașterea plantelor ce cresc pe teritoriul țării, nu vom mai fi nevoiți a aduce droguri medicinale din țări străine. Prin cercetarea problemelor de botanică medicală, agricolă și de aclimatizare a plantelor exotice, nu vom mai fi tributari țărilor străine. În îndeplinirea acestui țel, prof. Dimitrie Brandza propune și ia inițiativa explorării metodice a florei și vegetației țării noastre.

Într-o altă lucrare de floristică *Plante nouă din Romînia* (1881), prof. Dimitrie Brandza descrie 2 plante noi pentru țară și anume: *Paeonia romanica* Brandza, bujorul romînesc cu flori mari de culoarea sîngelui, descris întîi de la Comana și aflat apoi și în reg. Constanța și reg. Galați; și *Galium Bailloni* Brandza, o specie de drăgaică, dedicată în cinstea profesorului H. Baillon din Franța, aflată de autor în reg. Pitești (R. Vilcea, Olănești, Lotru).

Lucrarea fundamentală a prof. Dimitrie Brandza de floristică și sistematică, cu unele priviri asupra istoriei cercetărilor botanice la noi,

de geografie, nomenclatură, etnobotanică ș.a., este intitulată *Prodromul Florei Romîne, sau enumerațiunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*, apărută între anii 1879—1883, cu 568 pagini și reprezintă o sinteză critică a tot ce s-a cunoscut pînă în vremea sa, inclusiv contribuția valoroasă a autorului la cunoașterea florei plantelor superioare din țara noastră.

Această lucrare dedicată de prof. Dimitrie Brandza colegilor săi din Secția științifică a Academiei Romîne, a fost premiată cu premiul G. Lazăr. Ea constituie călăuza și baza de pornire a tuturor cercetărilor de floristică și sistematică privind flora țării și ocupă în biblioteca fiecărui fanerogamist și botanist un loc de cinste și de prețioasă informare bibliografică, ale cărei file sînt întoarse în fie ce zi.

Nu există o lucrare a cercetătorilor botaniști din țară și străinătate care privește flora și vegetația ținuturilor carpatico-danubiene care să nu se sprijine pe această lucrare capitală a prof. Dimitrie Brandza. F. Pax, în monumentală sa operă asupra florei și vegetației întregului sistem al Carpaților, folosește multe din cele publicate de Dimitrie Brandza.

Prodromul Florei Romîne al lui Dimitrie Brandza, spune prof. Dimitrie Grecescu: «...este opera sa de căpetenie, lucrare îndeplinită cu multă sîrguire și osteneală în ce privește culegerea datelor istorice ce cuprinde nomenclatura științifică și populară a speciilor expuse, citațiile științifice, așa că totul arată știință, pricepere, exactitate» (D. Grecescu, *O schișare din istoria botanicii*, 1908).

În acest *Prodrom*, scris aproape în întregime în Moldova, la Iași, sînt enumerate 2100 specii de plante vasculare, făcînd parte din 576 genuri și 95 familii, cu o revizuire critică a materialelor din ierbarele din țară și străinătate (Paris, Viena). La fiecare specie este dată indicația cu precizie a stațiunii, precum și verificarea sinonimelor cu nomenclatura, în stil riguros științific.

Prin această lucrare, prof. Dimitrie Brandza, desăvîrșind în acea epocă străduințele pornite de Czihač (1837) în Moldova și de către Fl. Porcius în Transilvania, pune bazele terminologiei botanice în limba romînă. Prof. Fl. Porcius (1819—1906), mare botanist ardelean și deplin cunoscător al plantelor, a avut o deosebită influență asupra botaniștilor contemporani. El aduce lumină în confuzia ce a existat asupra multor specii critice sau greșit determinate pînă la el, preocupîndu-se totodată de problemele cu privire la terminologia botanică în limba romînă¹⁾.

¹⁾ Fl. Porcius prezintă în anul 1896 Academiei Romîne manuscrisul său cu privire la terminologia botanică romînă, care n-a fost însă publicat nici de Academie și nici în revista Transilvania.

În partea introductivă a monumentalei sale lucrări, prof. Dimitrie Brandza se îndreaptă cu venerație într-o privire istorică asupra cercetătorilor botaniști anteriori. În descrierea familiilor naturale și delimitarea genurilor, autorul a urmat în general ordinea și ideile operei *Histoire des Plantes* a prof. H. Baillon. Pentru realizarea *Prodromului* său, prof. Dimitrie Brandza folosește toată literatura botanică publicată anterior la noi, ca și manuscrisele și colecțiile de pe timpuri din muzee și ierbare, atât din țară cât și din străinătate.

Revizuirile critice asupra materialelor botanice din țară le face împreună cu vestitul botanist Alphonse De Candolle din Geneva, care îi pune la îndemână manuscrisul lui Guébbard și colecția de plante din Moldova; botanistul Cosson din Paris îi înlesnește cercetarea colecțiilor de plante din Transilvania a lui Schur, iar la Viena îl cunoaște pe J.A. Knapp, eruditul cercetător și autor al operei privind plantele din Galiția și Bucovina.

Prof. Dimitrie Brandza se gîdea și intenționa să dea întâi o floră descriptivă a Romîniei și nu numai o enumerare și aceasta rezultă tocmai din prezentarea primelor familii în *Prodromul* său. Convins prin modestia sa că această operă botanică, mult așteptată pe atunci, va folosi cercetărilor viitoare asupra florei țării, prof. Dimitrie Brandza scrie, între altele, următoarele în prefața sa la *Prodrom*: « Dar, cu tôte lacunele ei, această încercare, primul germin al unor lucrări ulterioare mai complete, va putea servi cel puțin de călăuză devotată și conștiințioasă acelor pe care amorea de știință și de patrie'i va îmboldi către nise exploratiuni mai întinse » (*Prodromul*, prefața, p. IX).

În discursul său de recepție la Academia Romînă, prof. Dimitrie Brandza aduce, în prima parte, un elogios omagiu pionierilor botanicii romînești din Moldova, Transilvania și Muntenia și, în continuare, în baza considerațiunilor climatologice și a aprofundării problemelor de geografie botanică, explică geneza florei și vegetației țării și împarte vegetația Romîniei de la Dunăre pînă în Carpați în 6 regiuni floristice.

Valoarea acestei lucrări e dată și prin aceea că autorul indică metodic principiile pentru o mai amplă explorare botanică în viitor a florei și vegetației teritoriului țării noastre.

A doua lucrare de mari proporții de Floristică și Sistematică a prof. Dimitrie Brandza, după publicarea *Prodromului*, o reprezintă *Flora Dobrogei*, premiată de Academia Romînă cu premiul G. Lazăr și publicată după moartea sa sub îngrijirea prof. Sabba Ștefănescu în anul 1898.

Cercetările prof. Dimitrie Brandza pentru cunoașterea florei și vegetației Dobrogei încep o dată cu realipirea acestei provincii, după războiul

de independență, la teritoriul patriei noastre, cînd Academia Romîină încredințează explorarea floristică a acestei provincii prof. Dimitrie Brandza. În urma cercetărilor de teren din anii 1881 și 1882 și a determinării materialului, autorul descrie din numeroasa colecție de plante unele specii noi pentru țară sau pentru știință. În anul 1884, sub titlul *Vegetațiunea Dobrogei*, prof. Dimitrie Brandza prezintă Academiei Romîne, în urma cercetărilor floristice și a problemelor de vegetație, o importantă lucrare, în care arată totodată asemănările geobotanice ale teritoriului de dincolo și dincoace de Dunăre, stabilind geneza elementelor floristice, unele mediteraneene, iar altele provenite din Rusia, Crimeea, Caucaz ș.a., pentru ca în urma tuturor acestor considerațiuni să clasifice în mod documentat aspectele vegetației dobrogene în șase circumscripții botanice.

Tot din această problemă, prof. Dimitrie Brandza publică apoi alte lucrări și contribuții floristice privind flora Dobrogei, dar din cauză de boală opera sa de sinteză asupra Dobrogei, lăsată în manuscris, apare postum, în 1898.

Această importantă lucrare, bazată pe principiile noi și complexe de botanică, cuprinde enumerația și descrierea a 1176 specii din 476 genuri și 97 familii. Pe lîngă indicarea localităților, a stațiunilor, timpul și durata înfloririi ca și alte observații, lucrarea reprezintă o deosebită valoare științifică prin prezentarea cheilor dihotomice pentru determinarea genurilor și a speciilor și reprezintă prin aceasta cea dintîi lucrare publicată în limba romîină pentru determinarea plantelor și în același timp cea dintîi lucrare critică asupra florei și vegetației dintre Dunăre și mare, a Dobrogei, regiune cercetată și de distinsul botanist Fl. Porcius, care se face părtaş de muncă cu prof. Dimitrie Brandza.

Această lucrare de bază, prin elementele floristice caracteristice ca și, în general, prin vegetația proprie a acestei provincii, a atras apoi atenția numeroșilor cercetători botaniști romîni și străini.

Dintre lucrările de floristică și sistematică ale prof. Dimitrie Brandza, mai cităm următoarele două lucrări apărute în anul 1889 și anume: *Contribuții noi la Flora Romîniei*, în care sînt enumerate 379 specii noi și rare de plante pentru țară și *Plante nouă pentru Flora Dobrogei*, cu prezentarea a 78 specii noi pentru această provincie, căreia i-a dedicat ultima sa rodnică activitate științifică.

În 1903, Academia Romîină publică din manuscrisele rămase de la prof. Dimitrie Brandza ca note postume: *Plante nouă din România*, în care sînt trecute următoarele 3 specii: *Trifolium romanicum* Brandza, specie nouă mai mică la port decît speciile înrudite și cu rădăcinile tuberculos îngroșate, aflată la Slănicul din Moldova; *Saxifraga Huetiana*

Boiss, plantă firavă cu flori galbene din Transcaucazia, o află prof. Dimitrie Brandza numai la Slănicul din Moldova; și *Paeonia triter-nata* Pall, specie de bujor cu foliole oval-orbiculare, din Crimeea și Asia mică, o află la noi în sudul țării, la Virciorova.

De la prof. Dimitrie Brandza au rămas numeroase manuscrise neterminate referitoare la flora și vegetația României, care n-au fost publicate, ca de ex. *Florula Slănicului din Moldova* ș.a., care au fost donate Academiei Române de către soția sa, Natalia Brandza, tovarășe devotată și colaboratoare atât pe teren cât și în laborator.

În domeniul morfologiei și anatomiei vegetale, prof. Dimitrie Brandza publică în anul 1867 lucrarea care constituie debutul său științific, intitulată: *Considérations sur les ovaires infères, fondées sur l'observation de l'état monstrueux d'un Rosa et de l'état normal de Crataegus*, prezentată la « Société Linnéenne de Paris » și publicată în *Adansonia*, în care dr. Dimitrie Brandza, prin o profundă cunoaștere a organizării florale, ajunge pe atunci la interpretarea rezultatelor perfect valabile și azi.

În cadrul aceleiași societăți, în care valoarea sa de tânăr cercetător a atras atenția vestitorilor botaniști ai timpului și în care devine membru, dr. Dimitrie Brandza publică în anul 1869, tot în *Adansonia*, o contribuție de anatomie vegetală, intitulată: *Sur l'anatomie du Menyanthes*¹⁾.

Ca rezultat al studiilor migăloase de botanică medicală, prof. Dimitrie Brandza publică la Paris în anul 1869 valoroasa sa lucrare în baza căreia i se acordă titlul de doctor în medicină, intitulată: *Histoire botanique et thérapeutique des Gentianacées employées en médecine*, în care, analizând minuțios 82 specii europene și extracontinentale din fam. Gentianaceae, reușește ca în prima parte a lucrării să încadreze speciile cercetate în baza principiilor de sistematică în diferite serii, iar partea a doua a lucrării este rezervată importanței medicale a speciilor din această familie.

Îmbinând caracterele sistematice cu particularitățile medicale ale speciilor din această familie, autorul documentează în sprijinul teoriei relative la analogie, legătura care există între formele exterioare ale plantelor și proprietățile lor medicale (conf. De Candolle, *Essai sur les propriétés médicales des plantes*, thèse 104, după Z. Panțu, *op. cit.*, p. 25).

În 1875, prof. Dimitrie Brandza publică o altă contribuție intitulată: *Notă asupra originii botanice și a afinităților terapeutice a noului medi-*

¹⁾ D. Brandza a fost și membru în L'Association Française pour l'Avancement des Sciences.

cament Jaborandi, în care definește planta exotică din Familia Rutaceae, folosită ca medicament în țările europene.

Principiile și problemele de geobotanică, de ecologie, climatologie ca și de terminologie și nomenclatură le aflăm magistral prezentate în lucrările de bază ale prof. Dimitrie Brandza, publicate asupra florei și vegetației țării, cum sînt: *Prodromul, Flora Dobrogei, Despre Vegetațiunea Romîniei și exploratorii ei* (discursul de recepție) ș.a.

Prof. Dimitrie Brandza era deasemenea preocupat și de problemele de etnobotanică, publicînd astfel în 1882 în *Columna lui Traian*, lucrarea intitulată: *Limba botanică a țaranului român*, în care autorul publică numirile romînești de plante auzite și adunate în numeroasele sale drumuri făcute pînă atunci în țară. Dar și în alte lucrări ale sale, ca de ex. în *Fragmente din Flora Romîniei*, publicată în anul 1876, ca și în *Prodrom*, 1879—1883, ș.a., întîlnim și indicații prețioase de etnobotanică, în care autorul arată importanța numirilor populare de plante nu numai pentru botaniști, dar și pentru medici, farmaciști, folcloriști ș.a. În general, prof. Dimitrie Brandza regretă cu privire la aceasta că în lucrările sale floristice n-a putut trece pe lîngă numirile științifice și numirile populare, lucru pe care l-a făcut mai tîrziu cu deosebită competență botanistul Z.C. Panțu.

Din domeniul teratologiei, prof. Dimitrie Brandza prezintă în unele publicații, ca de ex. în *Note sur plusieurs Roses monstrueuses*, semnarea nu numai a unor monstruozități, dar le dă și explicarea originii lor morfologice.

În activitatea de popularizare a științelor naturii, prof. Dimitrie Brandza, dotat cu un excepțional dar de maestru de a trezi, prin calitățile sale neîntrecute, interesul auditorului în variatele și atrăgătoare probleme de biologie, a ținut și a publicat în tot timpul activității sale, numeroase conferințe și publicații, mult gustate și așteptate de public.

Passionat de studiile și principiile darwiniste, prof. Dimitrie Brandza publică între altele în 1876 lucrarea de popularizare: *Doctrina carnivorității plantelor*, explicînd cu deosebită măiestrie și un viu interes procesele atît de particulare la plantele insectivore.

Prof. Dimitrie Brandza a fost înainte de toate un mare admirator și cercetător al naturii, cu expresia și sufletul unui adevărat artist, ceea ce l-a determinat de la început să devină un zelos luptător și ocrotitor al naturii în accepția unui adevărat patriot. Dr. Dimitrie Brandza spunea că nu din întîmplare oamenii de știință au adus un aport considerabil culturii naționale, ci aceasta a izvorît din dragostea pentru variatele aspecte de vegetație ale țării.

Încă de pe cînd era în Franța, dr. Dimitrie Brandza a fost membru în « Société protectrice des animaux » de la Paris. În țară devine unul dintre promotorii mișcării privind protecția naturii, a pădurilor, a plantelor rare și vechi, semnalînd astfel valorile botanice ale florei noastre pentru a fi ocrotite. Pe acest drum a urmat apoi dr. Em. Racoviță ș.a.

Aproape în toate publicațiile sale de botanică, prof. Dimitrie Brandza rezervă un loc de cinste, stimă și venerație pe care tot timpul vieții sale și cu orice ocazie le manifesta și le păstra cu pioasă recunoștință înaintașilor săi cercetători botaniști ai florei țării, contribuind prin aceasta la sintetizarea datelor necesare cunoașterii și evoluției istoriei botanicii românești. În felul acesta distinșii botaniști ce au urmat ca și cei contemporani au reușit pe deplin să stabilească etapele de la început și pînă azi în care s-au dezvoltat științele botanice în țara noastră.

În domeniul istoriei botanice universale și a curentelor în cercetările de botanică, prof. Dimitrie Brandza publică în 1874 la Iași un articol în text francez și român intitulat: *Școala nouă sau influența lucrărilor prof. H. Baillon din Paris asupra Botanicii contemporane*, în care dr. Dimitrie Brandza, prezentînd cele două școli botanice din Franța, subliniază direcția nouă a școlii realiste a lui Baillon, căreia îi aparținea. Aceasta rezultă din următoarele rînduri scrise pe atunci de prof. Dimitrie Brandza: « Cea d'antai, s'eu scól'a veche, cele mai de multe ori speculativa și pucînu despusa la studiulu faptelor, este scól'a statului quo, scóla retrograda și conservatore, care enervéza și descurageáza spiritele. A doua din contra, fiind eminamente experimentală și observatrice, designata cu dreptu cuventu sub numele de Scól'a Noua, este aceea « a progresului », scóla cea liberală, care, în contra celeilalte, înaltia spiritele, și le excita într'una la lucru prin speranți'a unora mari rezultate ce se potu întrevéde în viitoriu » (p. 8).

Cu o serioasă și temeinică pregătire medicală, prof. Dimitrie Brandza s-a preocupat mult timp și de probleme de zoologie, publicînd lucrări de parazitologie și entomologie. Astfel aflăm în lista lucrărilor sale subiecte ca: *Trichin'a și Trichinoz'a* (1874) sau: *Notă asupra unui nou cazu de trichinosa și inspecțiunea microscopică ca măsură profilactică* (1875), fie ca articole sau conferințe, descriind pe înțelesul tuturor atît modul de organizare și dezvoltare a organismului cît și mijloacele de combatere a parazitului.

Într-o altă lucrare de seamă și de proporție (265 p.) de mare valoare științifică și practică, intitulată: *Filoxera și mijloacele de a o combate*, publicată în 1885, prof. Dimitrie Brandza aduce o serie de date impor-

tante pentru viticultură, privind modul de dezvoltare și combatere a filoxerei.

Prin lucrările sale de botanică floristică și sistematică, de geobotanică și botanică medicală, de parazitologie și entomologie ș.a., prof. Dimitrie Brandza a desțelenit la noi variate probleme de cercetarea științelor naturii, care toate în baza studiilor teoretice rigurose științifice, au adus rezultate de importanță covârșitoare în dezvoltarea vieții economice a statului, prin folosirea tot mai mult și mai variat a resurselor din domeniul florei și vegetației țării.

Personalitatea de botanist a dr. Dimitrie Brandza se remarcă încă de tânăr, pe când se afla la specializare în străinătate, între anii 1867 și 1869, cu ocazia prezentării primelor sale comunicări ce obțin mult succes și apreciere unanimă la « Société Linnéenne de Paris ». De asemenea lucrarea sa de doctorat publicată în Franța asupra Gentianaceelor *Histoire botanique et thérapeutique des Gentianacées employées en médecine*, a fost considerată ca o lucrare de mare valoare, în baza căreia i se acordă autorului totodată și titlul de laureat al Facultății de medicină din Paris, primind medalia de bronz (1868—1869).

Prin alesele sale calități de cercetător pasionat, gânditor cu orizonturi largi și creator cu adânci vederi originale în munca de cercetare botanică și științifică, atitudinea și valoarea dr. Dimitrie Brandza au atras atenția specialiștilor de seamă din străinătate și îndeosebi a profesorului H. Baillon, care aprecia înaltele calități ale botanistului român. Drept atenție și devotament pentru iubitul său elev, prof. H. Baillon dedică d-rului Dimitrie Brandza un nou gen de plante din fam. Leguminosae și anume genul *Brandzeia* (1869) (*Brandzeia filicifolia* H. Baillon), un arbust din insulele orientale din Africa meridională, publicat în *Adansonia*, vol. IX, p. 215—218, cu textul reprodus de Dimitrie Brandza în articolul *La nouvelle Ecole...* (1874 cu text francez și român), din care cităm: « Le genre nouveau que nous décrivons, et que nous dédions au professeur Brandza, de Jassy, auteur de recherches récentes sur l'organisation et les propriétés thérapeutiques des Gentianacées ».

De asemenea și alți botaniști din străinătate și din țară au dedicat noi specii de plante în cinstea botanistului român, ca de ex. *Verbascum Brandzae* Franchet, o specie de luminărică recoltată din Oltenia, *Agropyrum Brandzae* Panțu et Solacolu, specie de pir de la Constanța ș. a.

Revenind în țară, prof. Dimitrie Brandza, înarmat cu o vastă cultură științifică și cu o excepțională energie în activitatea de fiecare zi, devine o personalitate de mare valoare și o mândrie națională, care se impunea tot mai mult prin cuprinzătoarea sa capacitate de om de știință, apreciat

unanim în domeniul cunoașterii plantelor și al variatelor probleme de botanică.

Dintre speciile de phanerogamae noi descrise pentru știință de prof. Dimitrie Brandza din flora țării și publicate în diferitele lucrări menționate mai sus, notăm: *Paonia romanica* Brandza, bujorul românesc de la Comana, reg. Constanța și reg. Galați; *Galium Bailloni* Brandza, o specie de drăgaică ce crește numai în Munții Coziei, reg. Pitești, dedicată ilustrului său profesor H. Baillon, plantă caucaziană regăsită și de curînd la M-rea Turnu și M-rea Stînișoara (E. Nyárády); *Centaurea Jankae* Brandza, specie de vinețele din locurile aride ale Dobrogei; *Silene pontica* Brandza, specie de milițea de pe litoralul nisipos al Mării Negre, confirmată cariologic (A. Vlădescu, 1940) și trecută în Flora Republicii Populare Romîne, vol. II, p. 168; *Trifolium romanicum* Brandza de la Slănicul din Moldova (T. Lupinaster L.) ș.a.

Dintre speciile rare în flora țării noastre aflate și publicate de prof. Dimitrie Brandza, cităm: *Saxifraga Huetiana* Boiss, specie de ochii-șoricelului de la Slănicul din Moldova, *Nitraria Schoberi* L., arbust de sărătură de la Policiori (Buzău), *Paonia triternata* Pall, specie de bujor de la Vîrciorova ș.a.

Dacă cuprindem într-o privire de sinteză întreaga și multilaterală activitate cu ecou național și universal a distinsului botanist român și om de știință prof. Dimitrie Brandza, atît în ce privește munca sa de creație încununată cu numeroase lucrări științifice originale, dintre care majoritatea reprezintă, prin valoarea lor, lucrări de mare răspîntie în cercetările botanice în țara noastră, precum și fecunda sa activitate didactică și uriașa muncă de organizare cu atîtea realizări, pentru care a depus cu rîvnă și abnegațiune, toată priceperea și întreaga sa energie și dacă considerăm că toate aceste grandioase înfăptuiri au fost făcute în mai puțin de trei decenii, nu știm cum să ne explicăm ca posibilă înfăptuirea întregii sale opere. Ea a avut desigur la bază întruchiparea în modul cel mai armonic a înaltelor sale calități de om și cercetător, de creator și organizator.

Prof. Dimitrie Brandza reprezintă, prin opera sa un deschizător de drumuri în istoria și evoluția cercetărilor botanice din țara noastră, iar botaniștii care au urmat au adus din deceniu în deceniu pe drumul greu desfundat de pionierul botanicei romînești, o dată cu prinosul lor de recunoștință, și prețiosul lor aport.

Contemporan și vrednic urmaș al profesorului Dimitrie Brandza, a fost dr. Dimitrie Grecescu (1841—1910), cu care Brandza a pus temelia trainică în munca de cercetare botanică din țara noastră. Lor li se îndreaptă recunoștința pioasă din partea cercetătorilor contemporani

a căror contribuție cinstește memoria înaintașilor și constituie un viu îndemn generațiilor viitoare.

Opera acestor doi stilpi ai științei botanice românești este pe drept asemuită de Acad. prof. Tr. Săvulescu cu aceea a istoriografilor noștri: « În panteonul botanicii românești, două icoane avem: pe d-rul Dimitrie Brandza și pe d-rul Dimitrie Grecescu. Ei sînt pentru știința botanică din țara noastră ceea ce cronicarii din veacul 17 și 18 sînt pentru istoria neamului nostru ». *Dr. Dimitrie Grecescu în Știința tuturor*, Buc., I (1919), nr. 41, p. 6.

Pe drumul deschis de Dimitrie Brandza și Dimitrie Grecescu au pornit pe rînd botaniști de seamă ca: M. Vlădescu, Al. Popovici, S.St. Radian, Z.C. Panțu, M. Brandza, Gh. Brandza, Procopianu-Procopovici ș.a., cărora le urmează în epoca contemporană o pleiadă de botaniști încadrați în variate discipline moderne ale botanicii și care se străduiesc, prin munca și realizările lor, să întretină flacăra preocupărilor botanice transmisă de prof. Dimitrie Brandza, pe care generațiile de botaniști și naturaliști nu au uitat-o și o duc mai departe.

Cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la moartea marelui botanist român prof. Dimitrie Brandza, Societatea Naturaliștilor din România a organizat un pelerinaj, în ziua de 1 noiembrie 1925, la mormîntul său de la cimitirul Bellu, la care au participat reprezentanți ai științei și ai institutelor de cultură din București și centrele universitare din țară: Academia Română, Universitatea, profesori și studenți. Memoria și activitatea dr. Dimitrie Brandza au fost elogiate de foștii săi discipoli naturaliști și botaniști, studenți și amici: prof. Sabba Ștefănescu, prof. A. Popovici-Băznoșanu din București; prof. Al. Popovici și prof. I. Borcea din partea Universității, a Societății de Științe și a Societății de medici și naturaliști din Iași; iar din partea tinerii generații a vorbit studentul Miltiade Filipescu.

Tot din inițiativa și cu cheltuiala Societății Naturaliștilor din România s-a făcut dezvelirea bustului dr. Dimitrie Brandza din fața institutului din Grădina Botanică în ziua de 6 iunie 1935, la împlinirea unei jumătăți de veac de la înființarea Grădinii Botanice, cu care ocazie a vorbit prof. A. Popovici-Băznoșanu și prof. M. Vlădescu.¹⁾

Prof. Dimitrie Brandza poseda o vastă și profundă cultură de specialitate botanică și a științelor naturii în general, care îl caracteriza și datorită cărora încă de tînr, la vîrsta de 34 de ani, este ales membru al Academiei Romîne.

¹⁾ Bustul a fost lucrat de către sculptorul Dimitriu-Birlad, iar pedestalul a fost construit după planul arhitectului Radu.

Singur și adeseori în condiții sociale extrem de grele, înfruntând cu bărbăție rezistența sufletelor mici și lașe, cu gândirea sa profundă și cu atitudinea hotărâtă și autoritară, prof. Dimitrie Brandza se ridică deasupra, biruind și clădind peste vremi în ultimele decenii ale veacului trecut, cetatea principiilor de cercetare botanică pentru țara sa, fără de care cu greu s-ar fi putut înfăptui frumoasele realizări din etapă în etapă până în zilele noastre.

Prof. Dimitrie Brandza rămâne pentru știința botanică din țara noastră nu numai un pionier deschizător de drumuri noi, dar și un vrednic și destoinic înfăptuitor care a creat, prin dăruirea de sine, condițiile solide și viguroase ale învățămîntului și ale activității creatoare în domeniul botanicei.

Dacă Dimitrie Brandza și ceilalți pionieri ai botanicei românești au străbătut în numeroase drumuri grele și adevărate expediții botanice diferitele regiuni din țară, umbriți cu lunile în desimea pădurilor, bătuți de vânturi și de ploii pe crestele Carpaților sau dogoriți de arșița cîmpiei și au adunat, desprinsе cu grijă din glia pămîntului românesc, prețioase tezaure pentru cunoașterea florei țării și au lăsat pe drumul trudit al creației lor mari înfăptuiri de seamă, desțelenind ogorul învățămîntului și al cercetărilor botanice din țara noastră, se cuvine cu tot elanul și nesfîrșită străduință, să urmăim cu vrednicie pilda lor și să aducem prin munca generațiilor noi realizări în cunoașterea florei și vegetației țării noastre.

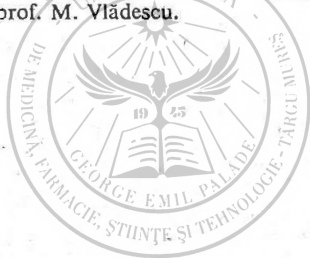
Prin munca sa de creație, prof. Dimitrie Brandza rămîne o glorie nu numai a științei românești, dar și a celei universale.

Evocăm cu admirație și recunoștință amintirea pilduitoare a marelui explorator și biolog progresist, a omului superior de cultură, a înfăptuitorului și a organizatorului, a omului de muncă cu un înalt simț al datoriei și cu vederi și fapte sociale atît de înaintate, prof. Dimitrie Brandza.

LUCRĂRI CONSULTATE

1. Atanasiu S., Din trecutul mișcării științifice în România. Revista științifică «V. Adamachi», XIV, 1928.
2. Grecescu D., O schițare din Istoria Botanicei. Începutul, mersul și progresele sale în general și la noi în parte. Discurs de recepție la Acad. Romînă, 1908.
3. Kanitz A., *Plantae Romaniae hucusque cognitae*. Claudiopoli. 1879—1881.
4. Panțu Zach. C., Viața și operele doctorului Dimitrie Brandza (1846—1895). Acad. Romînă, Mem. Sect. Științifice, S. III, t.V, mem. 1, 1928.

5. Papp C., Burduja C., Dobrescu C., Din istoricul cercetărilor de botanică în cadrul Societății de medici și naturaliști din Iași. Analele Științifice ale Univ. «Al. I. Cuza» din Iași (Seria nouă), Sect. II. (Științe Naturale), t.I, fasc. 1—2, 1955.
6. Popa Gr. T., Desvoltarea spiritului științific în Moldova și contribuția Academiei Mihăilene la această desvoltare, Iași, 1936.
7. Procopianu-Procopovici A., Florian Porcius, activitatea lui științifică. Extras din «Natura», Revistă științifică de popularizare, București, 1906.
8. Săvulescu Tr., Dr. Dimitrie Grecescu. Extras din «Știința tuturor», anul I, nr. 41, 1919.
9. Săvulescu Tr., Începuturile științei în România: Botanica. Anal. Acad. Române. Mem. Sect. Științifice, S. III, t. XVIII, mem. 14, 1943.
10. Simionescu I., Evoluția culturii științifice în România. Discurs de recepție la Acad. Română, 1913.
11. Buletinul Societății naturaliştilor din România, nr. 4, 1925: Comemorarea botanistului D. Brînză — 1. XI. 1925, prof. A. Popovici Băznoșanu, prof. Sabba Ștefănescu, prof. Al. Popovici, prof. I. Borcea, stud. M. Filipescu.
12. Buletinul Societății naturaliştilor din România, nr. 8, 1936. Desvelirea bustului d-rului Dimitrie Brînză: prof. A. Popovici Băznoșanu, prof. M. Vlădescu.

BIBLIOGRAFIA
OPERELOR DR. DIMITRIE BRANDZA

1867

Considérations sur les ovaires infères, fondées sur l'observation de l'état monstrueux d'un *Rosa* et de l'état normal d'un *Crataegus*. *Adansonia*, recueil d'observations botaniques. Paris, VII (1867), p. 306—311.

Memoriu prezentat și citit la «Société Linnéenne de Paris» în ședința de la 11 Mai 1867.

Note sur plusieurs roses monstrueuses. Paris, 1867. 8 p. + 1 pl. (Extrait de l'*Adansonia*, recueil d'observations botaniques, vol. VII, p. 364—367).

Notă prezentată și citită la «Société Linnéenne de Paris».

1869

Histoire botanique et thérapeutique des Gentianacées employées en médecine. Paris, 1869. 88 p.

Sur l'anatomie du Menyanthes. *Adansonia*. Paris, IX (1869), p. 372.

Notă comunicată la «Société Linnéenne de Paris» în ședința dela 9 Iunie 1869.

1872

- Consecințele ignoranței sêu Critica Bibliografică asupra Zoologiei prelucrate de d-lu Gr. K. Mândru. Iași, 1872. 11 p.
- Cursu elementariu de Istoria Naturală pentru usulu liceelor, gimnasielor, seminarielor, școlilor secundarie de fete și a școlilor normale, redactatu conformu programei oficiale pentru examenulu de Bacalaureatu. Geologia. Iași, 1872. VII+112 p.
- Cursu elementariu de Istoria Naturală pentru usulu liceelor, gimnasielor, seminarielor, școlilor secundarie de fete și a școlilor normale, redactatu conformu programei oficiale pentru examenulu de Bacalaureatu. Prefacia și Discursu Preliminariu. Zoologia. Iași, 1872. XX+208 p.

1873

- Cursu elementariu de Istoria Naturală pentru usulu liceelor, gimnasielor, seminarielor, școlilor secundarie de fete și a școlilor normale, redactatu conformu programei oficiale pentru examenulu de Bacalaureatu. Botanica. Iași, 1873. XI+191 p.

1874

- La nouvelle école ou l'influence des travaux du Prof. H. Baillon de Paris sur la Botanique contemporaine, suivi d'un extrait de l'*Adansonia* sur un nouveau genre. Texte français et traduction roumaine. Jassy, 1874. VI+31 p.+1 pl.
- Trichin'a și Trichinoz'a. Conferința publică ținută în sal'a Universității de Iași în 24 Martie 1874 în folosulu Reuniunii Femeiloru Române. Iași, 1874. 31 p.

Idem, în *Revista științifică*. Buc., V. (1874—1875), p. 85—96+1 pl.

1875

- Asupra unui nou caz de trichinosă. *Revista științifică*. Buc., VI (1875—1876), p. 23—25.

Idem, Extras cu titlul dezvoltat: *Notă asupra unui casu de trichinosă și inspecțiunea microscopică ca mesura profilactică*. Buc., 1875. 8 p

Nota asupra originii botanice și a afinităților terapeutice a noului medicament Jaborandi. *Revista contemporană*. Buc., III (1875), p. 392—396.

Idem, Extras. Buc., 1875. 7 p.

1876

Raport relativ la transferarea și replantarea Grădinii botanice. *Revista științifică*. Buc., VI (1875—1876), p. 302—303.

Doctrina carnivorității plantelor. *Revista literară și științifică*. Buc., I (1876), p. 247—270.

Fragmente din Flora României. Necesitatea de a se studia vegetațiunea țerei. *Revista literară și științifică*. Buc., I (1876), p. 48—53; 141—178.

Fragmente din Flora României cuprinzând considerații generale asupra vegetației României și enumerația câtorva din plantele ce cresc spontan în România, cu arătarea localităților unde se găsesc. (Comunicațiune făcută Societății Geografice Române în sesiunea din Februarie 1876). *Buletinul Soc. Geografice Române*. Buc., I (1876), No. 7—8, Iulie—August, p. 60—103.

Text modificat față de precedentul.

Răspuns Redacțiunii Revistei Contemporane [pentru unele afirmații cu privire la articolul: «Fragmente din Flora României»]. *Revista literară și științifică*. Buc., I (1876), p. 276—278.

1881

Dare de seamă despre partea I-a a publicațiunii d-lui A. Kanitz: *Plantae Romaniae hucusque cognitae*. (1879—1881). *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1881. Seria II, Tom. II (1879—1880), p. 79.

Despre vegetațiunea României și exploratorii ei. (Discursul de recepțiune... și răspunsul d-lui Gr. Ștefănescu. Ședința publică de la 11 Aprilie 1880). *Analele Acad. Române. Discursuri, Memorii și Notițe*. Buc., 1881, Seria II, Tom. II (1880), p. 303—388.

Idem, în *Revista științifică*. Buc., XI (1880—1881), p. 307—309, 323—334, 337—339, 355—360.

Plante nouă din România. I. *Analele Acad. Române. Discursuri, Memorii și Notițe*. Buc., 1881. Seria II, Tom. II (1880), p. 537 — 538+2 pl.

1882

Limba botanică a țeranului român. *Columna lui Traian*. Buc., IX (1882), p. 43—48, 73—77, 155—158, 227—232, 385—396.

Raport asupra «Maternologiei», de dr. I. C. Drăgescu, [propusă pentru Premiul Gh. Lazăr]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1882. Seria II, Tom. IV (1881—1882), p. 207—212.

1883

Prodromul Florei Române sau enumeratiunea plantelor până astăzi cunoscute în Moldova și Valachia. Opus premiat de Academia Română (Premiul Lazăr). București, 1879—1883. LXXXIV+568 p.

1884

Vegetatiunea Dobrogei [I] și Descriptiunea speciilor nouă [II]. Relațiune prezentată Academiei Române. *Analele Acad. Române. Discursuri, Memorii și Notițe*. Buc., 1884. Seria II, Tom. IV (1881—1882), p. 405—448+2 pl.

Idem, Extras. Buc., 1884. 44 p.+2 pl.

1885

[Raport asupra scrierii] «Memoriile geologice ale Școlii militare din Iași. Memoriul I. Studiul geologic și paleontologic asupra unor țărături terțiare din unele părți ale României», de G. Cobălcescu. București, 1883, 1 vol. în 4° de 165 pag. (textu românesc și francesu), cu 13 figuri intercalate în textu și XVIII table, din cari XVI fotografiate, [propusă pentru Premiul Năsturel-Herescu]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1885. Seria II, Tom. VII (1884—1885), p. 176—181.

[Raport asupra scrierii] « Elemente de terapeutică și materie medicală, » de Dr. Z. Petrescu. (București 1884). 2 părți în 8°, din cari Partea I de 1126 pag. divizată în 3 vol. Partea II, 1 vol. de 362 pag., [propusă pentru Premiul Năsturel-Herescu]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1885. Seria II, Tom. VII (1884 — 1885), p. 164—712.

Filoxera și mijlocele de a o combate. Raport asupra stării actuale a cestiunii filoxerice prezentat d-lui Ion Cîmpinînu, ministru al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. București, 1885. 265+VI p.

1887

[Raport asupra scrierii] « Degenerarea și regenerarea nervilor » de Dr. N. C. Tomescu, [propusă pentru Premiile « Năsturel-Herescu » și « Heliade Rădulescu »]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1887. Seria II, Tom. IX (1886—1887), p. 255.

[Raport asupra scrierii] « Studiul asupra « Spitalului Bârlad și Elena Beldiman » sub raportul construcției, igienei, mobilierului și organizației, cu o prescurtare istorică asupra fundației sale », de Dr. Const. C. Codrescu, unu volum în 8° de 127 pag., [propusă pentru Premiile « Năsturel-Herescu » și « Heliade Rădulescu »]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1887. Seria II, Tom. IX (1886—1887), p. 255—257.

Răspuns... la discursul de recepțiune al D-lui Gr. Cobălcescu. În: *Despre originea și zăcămintele petrolului în general și particular în Carpați*. Discurs de recepțiune la Academia Română de Gr. Cobălcescu. Urmărit de răspunsul D-lui D. Brănză: Ambele citite în Ședința Academiei din 20 Martie 1887. Iași, 1887, p. 87—111.

1889

[Raport asupra scrierii] « Igiena și Medicina poporană », de Dr. I. C. Drăgescu. Edițiunea a II-a. Constanța 1888, în 12°, 240 pag., [propusă pentru Premiul Năsturel-Herescu]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1889. Seria II, Tom. XI (1888—1889), p. 168.

Raportul Comisiunii Premiului Lazăr cu subiectul « Studiul vinurilor din România », asupra lucrărilor prezentate la concurs în 1889. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1889. Seria II, Tom. XI (1888—1889), p. 152. [În colaborare cu P.S. Aurelian].

1890

Contribuțiuni nouă la Flora României. *Analele Acad. Române. Memoriile Secțiunii Științifice*. Buc., 1890. Seria II, Tom. XI (1889—1890), p. 295—328.

Idem, Extras. Buc., 1889. 34 p.

Plante nouă pentru Flora Dobrogei. I. *Analele Acad. Române. Memoriile Secțiunii Științifice*. Buc., 1890. Seria II, Tom. XI (1889—1890), p. 330—336.

Idem, Extras. Buc., 1889. 7 p.

1893

Raportul Comisiunii Premiului Lazăr [cu subiectul] « Studiul vinurilor din România », asupra lucrărilor prezentate la concurs în 1893. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1893. Seria II, Tom. XV (1892—1893), p. 349—350. [În colaborare cu P. S. Aurelian și P. Poni].

1894

[Raport asupra scrierilor]: « Chimie analitică aplicată: O nouă metodă pentru dosarea chlorului și acidului fosforic în urine », de Dr. Ion Radianu. București, 1893; — « Tratat de chimie analitică calitativă teoretică și practică », de Dr. Ion Radianu. București, 1892; — « Elemente de morfologie (anatomie-istologie) și fiziologie animală, pentru cursurile liceale », de Dr. L. C. Cosmovici. Iași, 1893, — [propuse pentru Premiul Gh. Lazăr]. *Analele Acad. Române. Desbaterile*. Buc., 1894. Seria II, Tom. XVI (1893—1894), p. 398—400.

1895

Catalogus seminum in Horto Botanico regio Bucurescensis. Anno 1894
Collectorum. Buc., 1895. 20 p.

[Raport asupra scrierii] « Studii morfologice, taxionomice, psihologice și contribuțiuni la studiul Faunei României », de Dr. Leon C. Cosmovici. Iași, 1894, — [propusă pentru Premiul Năsturel-Herescu]. *Analele Acad. Române. Debaterile.* Buc., 1895. Seria II, Tom. XVII (1894—1895), p. 365—374.

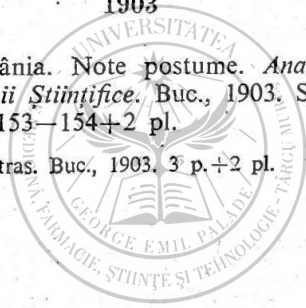
1898

Flora Dobrogei. Premiata de Academia Română cu Premiul Lazăr în 1887. Edițiunea Academiei Române îngrijită de Sabba Ștefănescu. București, 1898. XII+490 p. + 1 pl. + errata.

1903

Plante nouă din România. Note postume. *Analele Acad. Române. Memoriile Secțiunii Științifice.* Buc., 1903. Seria II, Tom. XXV (1902—1903), p. 153—154+2 pl.

Idem, Extras. Buc., 1903. 3 p.+2 pl.

S C R I E R I

DESPRE VIAȚA ȘI OPERELE DR. DIMITRIE BRANDZA

AURELIAN, P. S. [Raport asupra scrierii] «Prodromul Florei române sau enumerațiunea plantelor până astăzi cunoscute în Moldova și Valachia», de dr. D. Brândza. Partea I. București, 1879. 1 vol. în 8° de LXX+128 pag. [propusă pentru Premiul Gh. Lazăr]. *Analele Acad. Române. Debaterile*. Buc., 1881, Seria II, Tom. II. (1879—1880), p. 354—358.

B[RÂNDZĂ] M[ARCEL]. Doctorul Dimitrie Brândză. *Lupta*. Buc., XII (1895), August 9, p. 1—2.

Comemorarea botanistului Dimitrie Brândză. [București, 1925]. 10 p.

Cuprinde cuvântările rostită de A. Popovici-Băznojanu, Sabba Ștefănescu, Alex. Popovici și I. Borcea, cu prilejul unui pelerinaj la mormântul lui Dimitrie Brândză, la 30 ani dela moartea sa.

GRINTZESCO, GEORGES P. Note relative à Silène Pontica Brandza. *Bulletin de la Section Scientifique de l'Acad. Roumaine*. Buc., X (1926—1927), p. 235—239.

PANȚU, ZACH. C. Sur Silène Pontica Brandza. *Bulletin de la Section Scientifique de l'Acad. Roumaine*. Buc., IX (1924—1925), p. 32—38.

PANȚU, ZACH. C. Viața și operele doctorului Dimitrie Brandza, 1846—1895. Buc., 1928. 39 p. +2 portr. (Academia Română. Memoriile Secțiunii Științifice. Seria III, Tomul V, Mem. 1).

SĂVULESCU, TRAIAN. D-rul D. Brândză. În: Traian Săvulescu, *Începuturile științei în România: Botanica*. Buc., 1943, p. 30—34. (*Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Științifice. Serial II*, Tom. XVIII, Mem. 14).

CUPRINSUL

	<u>Pa g</u>
Date cronologice cu privire la viața și activitatea dr. Dimitrie Brandza	5
Viața și opera dr. Dimitrie Brandza, de conf. dr. <i>Traian I. Ștefureac</i>	7
Bibliografia operelor dr. Dimitrie Brandza	39
Scrieri despre viața și operele dr. Dimitrie Brandza	46

5120 - 6

T. I882

*Dat la cules 03.05.1956. Bun de Tipar 08.16.1956. Tîraj 1700
Hîrtie semivelină 65 g. m². Format 16/61×86. Coli editoriale 2,9
Coli de tipar 3. A. 01887/1956
Indicele de clasificare pentru biblioteci mari și mici: 58 (Brandza,
Dr. Dimitrie); 016: 92 (Brandza, Dr. Dimitrie).*

Tiparul executat sub com. nr. 735 de Întreprinderea
Poligrafică 4. — Cal. Șerban Vodă, 133—135. București. R.P.R.

1,30L

23

ÎN SERIA DE BIO-BIBLIOGRAFII AU APĂRUT:

1. AUREL VLAICU, cu un studiu introductiv de acad. *Elie. Carafoi.*
2. GHEORGHE ȚIȚICA, cu un studiu introductiv de acad. *Gh. Vrănceanu.*
3. DAVID EMMANUEL, cu un studiu introductiv de acad. *S. Stoilov.*
4. TRAIAN LALESCU, cu un studiu introductiv de conf. *A. Halanay.*
5. EMIL G. RACOVITĂ, cu un studiu introductiv de acad. *Șt. M. Milcu.*
6. ANGHEL SALIGNY, cu un studiu introductiv de acad. *N. Profiri.*
7. DIMITRIE BRANDZA, cu un studiu introductiv de conf. *Traian I. Ștefureac.*